

„Varpas“ išleidžiamas
Tilžėje 20 kiekvieno mė-
nesio. Metinė prekė su
prisiuntimu:

Rusijoje . . . uždengtos
gromatose . . . 6 rubl.,
Prusuose . . . 4 auks.,
Amerikoje ir kitur 5 auks.

VARPAS

Apgarsinimai „Varpe“
kaštuoja už kiekvieną ke-
tvirtą dalį ištisos eilutės
smulkaus rašto 20 pfen. arba
10 kap., priimami „Varpo“
išleistuvėje, Tilžėje.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Istorija Lietuvių krutėjimo paskutiniame dešimtmetyje Maskolijos ir Prūsų Lietuvoj. *)

Po Liublino unijai Lietuva, nustojus politi-
kiško savistovio, pateko galutinai įtekmei Lenkijos.
Galima parodyti du faktoriu, kurie turėjo didelę
svarbą aplenkinime Lietuvos: a) augštesnė Len-
kijos kultura, b) pagal Liublino uniją Lenkams-
bujorams tapo įvelyta užimti Lietuvoj valdžios
vietas ir pirkti žemę. Prie įplaukimo šitų dviejų
faktorių asimiliacija lietuviškos bajorijos pradėjo
eiti smarkiai didyn. Lietuvos bajorai, gavę progą
arčiaus susipažinti su Lenkų bajorais ir paragavę
vaisių augštesnės kultūros, griebėsi prie visko len-
kiško: išsivadėjo savo prigimtos kalbos, tradicijų,
popročių ir pasinėrė politikiškose saturnalijose seimų
ir seimukų. Jau Daukša savo Postillėje, išduo-
toje į 30 metų po Liublino unijai, nusiskundžia,
buk lietuviškiejie bajorai gėdisi kalbėti lietuviškai.
Jeigu mes dirstelsime į Lietuvą pirmoj pusėje XIX.
amžiaus, tai ką mes čion rasime lietuviško? Bajorai
arba teip vadinamoji šlektā tik de nomine lietu-
viška; kunigai, jei ne krauju, tai dvasia Lenkai;
bažnyčiose vartojama lenkiška kalba; mokyklos ir
pradinės ir augštesnės lenkiškos, suduose ir ad-
ministracijoje vartojama tiktai lenkiška kalba.
Lenkiška kultura, kaip kokis voras apipainiojo
Lietuvą savo vortinkliais. Augštesnėji luoma
(bajorija) paskendo tuose lenkiškuose vortinkliuose;
bet žemesnėji luoma (prasti žmonės) pasiliko sveika,
beveik mažai tejudinta. Kas tam per priežastis?
Baudžiava išgelbėjo žemesnęją luomą nuo lenkiškos
kulturiškos įtekmes. Bajoras ir prasčiokas buvo
kulturiškai atskirti kyniška siena. Bajoras turėjo
visas draugijos ir juridiškas tiesas, prasčiokas —
jokių; bajoras galėjo lavintis intelektualiskai, pras-
čiokas — tik bristi savo tamsybėje; bajorai lėbavo,
medžiokles, pokylius kėlė, prasčiokas gi savo darbu
davė bajorui išteklių smagiai gyventi, o pats smilko
varguose. Bajoras ir prasčiokas tai buvo visai
atskiros sferos; delto-gi lietuviška bajorija nė ne-
turėjo įtekmes ant žemesnės žmonių luomos.
Lietuvos prasčiokas pirmoj pusėje XVIII. amžiaus buvo
tamsus, pavargęs, bet podraugei tvirtai prisirišęs

prie savo kalbos, tikėjimo, papročių, burtų ir tt.
Didesnį įplaukimą ant žmonių turėjo sulenkėję
kunigai. Teip pirmoj pusėj XIX. amžiaus lietuviš-
kose bažnyčiose Gardino, Vilniaus ir Suv. guber-
nijoje buvo vartojama lenkiška kalba: lenkiškai
giedoj giesmes, lenkiškai pamokslus sakė, dagi
lenkiškai spaviedoj. Vyskupas Augustavo diecezijos,
Strašinskas, tyčia siuntinėjo kunigus - mozurus į
lietuviškas parapijas, kad priverstų žmones mokintis
lenkiškai. Da ir dabar gali rasti Suv. guber-
nijoje nemažai senų žmonių, kurie poterius kalba
lenkiškai, nėra vaikais budami priversti buvo len-
kiškai juos kalbėti. Teip išrodė Lietuva pirmoj
pusėj XIX. amžiaus. Gal paklauskite, ar tai teip
nieko nė nebuvo padaryta Lietuvoj nuo Liublino
unijos lavinimuisi, žengimui pirmyn tautiškos dvasės?
Buvo šis-tas padaryta, ir tai aš turiu pri-
minti.

Reformacija XVI. amžiuje buvo svarbus faktorius
Lietuvai žengime pirmyn. Reformacijos mokslas
greit pradėjo platintis tarp Prūsų Lietuvių, o iš
dalies ir Didžiojoje Lietuvoj. Kunigai - refor-
matoriai, idant žmonės galėtų geriaus suprasti jų
mokslą, iš vienos pusės, o savo pareigos, iš kitos,
pradėjo rupintis apie pagaminimą tam tinkančių
knygučių lietuviškoje kalboje. Teip Ragainės
klebonas Mažvydis išduoda 1547 metuose knygas,
susidedančias iš trijų dalių: a) Pamokinimo
skaityti, b) liuteriškojo katekizmo, c) baž-
nytinių giesmių. 1545 metuose išėjo Kate-
kizmas ir mažā biblija Senprusių kalboje. 1559
metuose tapo išduotas lietuviškas krikštyjimo for-
mularas. 1579 metuose kunigas Villentas išdavė
evangelijas del evangelikų. 1589 m. Bret-
kunas atspaudino Karaliaučiuje duchaunas gies-
mes, o 1591 m. — Postillę. Tas pats krutėjimas
Prūsų Lietuvoj buvo ir XVII. amžiuje. Kleinas,
Tilžės Klebonas, 1653 m. išdavė lietuvišką
grammatiką, o 1666 m. — naujas giesmių
knygas. Tame pačiame amžiuje pasirodė dar
Prūsų Lietuvoj „Psalms“ ir lietuviškas
katekizmas.

XVIII-me amžiuje Prūsų Lietuvoj, apart knygu
dvasiškos įtalpos, mes randame parašytą ir „Metus“ mūsų
didžiausiojo poeto, Donelaičio. Negalima nepaminėti
ir lietuviškojo žodyno Ruikio, išduoto 1747 metuose.

*) Šisai užvardijimas straipsnio lyg nesuvisu pritinka prie
įtalpos; ale tai įvyko per tą priežastį, kad didę dalį to
straipsnio yvairių priežasčių dėlei turėjom palikti nespauđinę. Red.

Didžiojoje Lietuvoje tame pat laike teip-pat randame krutėjimą, paremtą ant tikėjimo motyvų: iš vienos pusės darbuojasi kunigai-reformatoriai, iš kitos, kontrafukcijos dėlei, kunigai-katalikai ir jezuitai. Teip Daukša 1595 m. spaudina savo *Katekizmą*, o 1599 m. — *Postillę*; 1629 metuose jezuitas Širvydas išduoda *Punktus sakymų* 1677 m. *Dictionary trinum linguarum*. 1653 m. kalvinai išduoda Kėdainiuose *knygą nobažnystės*; 1657 m. kalvinių sinodas Kėdainiuose nusprendžia spausti *Bibliją* lietuviškoje kalboje; bet, nėsant pinigų, jos tik keli lakštai tapo atspausti Londone. XVIII. amžiuje pasirodė tiktai kelios lietuviškos knygos su tikėjimo įtalpa — nedidelės vertės.

Teip-pat XVI. ir XVII. amžiuje pradėjo atsirasti ir lietuviškų pradinių mokyklų; vienas steigė protestantai, kaip antai: Kėdainiuose Radvilas (Radziwill), kitas — jezuitai.

Pirmoji pusė XIX. amžiaus turi būti pažymėta, kaip grynė smarkaus literariško krutėjimo Lietuvoje. Čia jau mes randame visą eilę raštininkų; čia mes randame daugybę literariškų darbų svietiškos ir dvasiškos įtalpos; darbai jau vis prakilnesnės vertės pagal įtalpą. Ant lietuviškos scenos Prusuose pasirodo Kuršaitis, perdėtinis seminarijos prie Karaliaučiaus universiteto. Jisai mokina lietuviškos kalbos seminarijos studentus; nuo 49 m. leidžia į svieta „*Keleivį*“: nuo 48 m. pradeda dirbti ant susatymo lietuviškai-vokiško ir vokiškai-lietuviško žodyno ir lietuviškos gramatikos. Šitie amžinos vertės dėl Lietuvos darbai išvydo šviesą jau antrojoje pusėj XIX. amžiaus.

Jeį žvilgtersime į Didžiąją Lietuvą tos grynės, tai rasime tokius korifėjus, kaip Ivinską, Daukantą iš vienos pusės, ir vyskupą Valančiauską iš kitos, neminint daugelio kitų mažesniųjų raštininkų. Ivinskis leido nuo 46 m. iki 65 m. kalendorius, pilnus visokių pamokinių ir žinių. Ivinskis buvo gamtininkas ir apščiai parašęs apie gamtos mokslus, bet tie jo darbai pasiliko neatspaudyti — rankraščiuose.

Magistras filiozofijos Vilniaus universiteto, Daukantas, paleido į žmones daugelį knygelių apie ukę, o 45 metuose atspaudino moksliską darbą „Budus Žemaičių ir Lietuvių Kalnėnų“. Didei svarbus Daukanto darbas „Istorija Lietuvos“ pasiliko rankraštyje.*) Du paskutiniai darbai prakilnios vertės, ir moksliskos ir lingvistiskos.

Valančiauskas paleidžia į žmones daugelį knygelių dvasiškos įtalpos ir moksliskos vertės knygų, kaip antai „Žemaičių Vyskupystę“. Valančiauskas, kaip vyskupas-Lietuvis, turėjo labai didelę įtekmę ant žmonių savo grynės. Jeį atsimeni jo neišpa-sakytę prastumą, jeį atsimeni, kaip jisai pats tankiai atlankydamo savo aveles, kaip mokėjo jisai

prakalbėti į žmones, kad uždegtų jų širdyse meilę tikėjimo, kalbos ir abelnai prisirišimo prie savo tėvynės, tada tik tėra galima suprasti darbus šito Lietuvos milžino. Tik Valančiauskas tegalėjo įvesti Lietuvoje visutinę blaivystę!! Kunigai ėjo pėdomis savo vyskupo, ir nemažai mes randame dirbančių ant lietuviškos literariškos dirvos.

Taigi pirmutinėj pusėj XIX. amžiaus, ypač antrojoje jo ketvirtyje, mes matome smarkų apsi-reiškimą lietuviškos idejos. Lenkiška įtekmė, po kuria Lietuva, tiek laiko buvo buvus, be abejojimo turėjo būti trumpame laike paraliziuota. Lietuva, matomai, žengime pirmyn buvo įstojus į tam tikrą kelią, į kelią *tautiszko kulturiszko lavinimosi*.

Bet kitaip buvo lemta Lietuvai!! 63 metai — tasai istoriškas fatum — ne tik sulaiko jos kulturišką bėgį, bet tiesiog išstumia jį iš vėžių. Lietuvoje prasidėjo nauja grynė barbariško prispaudimo iš lauko ir letargiško miego viduje.

Geležinė ranka Muravjovo apmalšino lenkmetį. Muravjovui ateina į galvą mintis išplėsti Lietuvius iš po lenkiškos įtekmės; jisai velyja savo valdžiai sunaudoti lenkmetį rusiškai, apaštališkai misijai Lietuvoje. Valdžia tiki jo pakušdenimams, ir štai prasideda politika „abrusienija Litvy“ — politika priverstinos metamorfozos Lietuvių į tikrus pravoslavnus kacapus. Nors trumpai charakterizuosiu šitą politiką iš praktiškos pusės.

Tuojaus po lenkmečiui į Lietuvą atplaukė gaujos prasivogusių-prasilakusių valdininkų-maskolių, kariams tapo pavestos visos geresnės vietos.

Paskirtos dovanos tiems Lietuviams, kurie priims pravoslavija. Administracijoje ir suduose įvesta maskoliška kalba. Maskoliška kalba įvesta ir mokslavietėse, pradinėse ir vidutinėse. Kauno gubernijoje katalikams uždrausta būti mokintojais pradinėse mokslavietėse ir raštininkais valsčiuose. Naminis vaikų mokymas uždraustas. Mokintiniams Lietuviams, išėjusiems Senapilės ir Suvalkų gimnazijas, įtaisytos stipendijos Maskvos universitete, matomai, kad juos apgudintų ir padarytų puikiais irankiais apgudimui savo brolių.

Muravjovui to visko dar buvo negana. Jam ateina į galvą kuobarbariškiausia mintis — atimti nuo Lietuvių lotyniškas rašmenis, kurias ik to laik jie vartojo, ir priverstinai įbrukti „graždanką“. Muravjovui šita mintis pasirodė ideališka: Lietuviai iš pradžių pripras prie maskoliškųjų raidžių; apsipazinę su raidėmis, griebsis prie maskoliškos kalbos ir literatūros, o paskui apsipras ir su pravoslavija; štai ir finis — Lietuviai pavirs į Maskolius.

Muravjovas kreipiasi su savo projektu prie Varšavos universiteto professoriaus Mikuckio; tasai pritaria Muravjovui ir stato lietuvišką „bukarių“. 1865 m. Vilniaus general-gubernatorius von Kaufmann'as išduoda paliepimą, uždraudžiantį spaudinimą lietuvišką knygų lotyniškomis raidėmis. 1866 m.

*) Dabar spaudina p. J. Paukėtis, Amerikoje.

valdžia assignuoja 5,000 rublių ant perspaudinimo lietuviškų maldaknygių ir kantiškų maskoliškomis raidėmis. Nuo 1866 m. valdžia pradėjo metsi metą assignuoti po 2000 r. ant atspaudinimo lietuviškų knygų. Nuo 1866 m. iki 1875 išeina kas mets už tuos pinigus kalendoriai, taip vadinami „mieseceslovai“. 1876 m. atspaudinta „*Rus-skaja gramota dla Litovcev*“. Paskiaus išėjo ir daugiau knygų, atspaudintų maskoliškomis raidėmis, bet svarbiausia tarp jų — tai Liturgija Auksaburnio — pravoslauņų mišios, išverstos lietuviškai ir atspausťos maskoliškomis raidėmis. Svarbus motyvas atspaudinimo šitos knygos. Atstume 28 viorstų nuo Vilniaus yra lietuviška parapija — Paberžiai, kuri dar prie von Kaufmann'o, priviliota pinigiskomis dovanomis, priėmė en masse pravoslavija.

Žmonės pamatė paskui savo klaidą ir norėjo gryžti vėl prie katalikystės, bet buvo pervėlu, nėra valstijos „įstatai“ neleidžia iš pravoslavijos pereiti į kitą tikėjimą; tada Paberžiečiai pradėjo nevaikščioti nė į cerkves, nė į bažnyčias (į paskutines palicija neleido). 1884 m. Sprogiui, arkivarijui Vilniaus bibliotekos, atėjo į galvą mintis duoti Paberžiečiams nacionališką, pravoslavišką mišias.

Šitą mintį palaikė Kochanovas, o ypač Pobiedonoscevas, ir liturgija Auksaburnio su pagelba žinomojo Volterio išvydo šviesą; bet nacionališkos mišios netapo įvestos, nėra tam kategoriškai pasipriešino Vilniaus archieriejus Aleksius.

Tiek tai visokių vivisekčių tapo ant Lietuvos išbandyta! O Lietuva ar tylėjo? Lietuva nužeminta, prispausta, beveik per 20 metų kentėjo ir tylėjo. Galima patėmyti tik mažą opoziciją prieš maskolišką užplaukimą. Teip kontrafakcija išpat pradžių išėjo nuo paties vyskupo Valančiausko. Valančiauskas po lenkmečiui padėjo užrubežyje 8,000 rublių ant užlaikymo lietuviškos spaustuvės ir tenai spaudino savo raštus po 64 m. Nebilią opoziciją darė kunigai, atiminėdami nuo žmonių lietuviškąs knygas, atspausťas maskoliškomis raidėmis. Po lenkmečiui daugiau nieko nebuvo mėginta daryti. Tautiška srovė, kuriai pradžia davė Daukantas, Valančiauskas, visai išsekė, ir Lietuva pasinėrė į letargišką miegą; intelligencija virto ar į Lenkus, ar į Maskolius, o prasti žmonės, apsinkinti visokiais mokesčiais, nužeminti dvasiškai, tunėjo savo surukusiose bakuželėse ir tylėjo.

Teip buvo iki 83 metų. Nuo 83 metų prasideda nauja gadynė, gadynė atgijimo Lietuvos.

Pradžioj 83 metų dr. Bassanavyčius, Višteliauckas sutarė Pragoje išleisti lietuvišką laikraštį vardu „Aušra“. Pirmutinis num. išėjo Kovo mėnesyj 83 m. „Kaip aušrai auštant nyksta ant žemės nakties tamsybė — o kad teip jau prašvistų ir Lietuvos dvasia“ — toks buvo išreikštas geidavimas prakalboje pirmutinio num. Aušros. Aušra padarė didį išpudį

ant Lietuvių; jį išsyk pataikė sudilginti jautriausias vietas širdyse Lietuvių — meilę kalbos ir tėvynės. Apšviestieji Lietuviai pradėjo gaudyti Aušrą ir godžiai jos lapelius nuo pradžios iki galui skaityti. Tuojaus atsirado pulkelis Lietuvių-patrijotų, kurie stačiai ir atvirai pradėjo varyti propagandą lietuviškos kalbos, ir neveltų, nėra skaitlius pasekėjų lietuviškos idejos, ypač tarpu mokinančiosios jaunuomenės, vis dauginosi ir dauginosi. Atsirado tuojaus ir sądarbininkų Aušrai. Mes dabar nesistebime, jei sądarbininkai Aušros daugiausiai tik eiles terašė. Aušra tiek jausmų pagimdė širdyse Lietuvių, kad kiekvienas patrijotas stengėsi išlieti savo jausmus ant popieros. Begalės eilių patilpo Aušroje, o dar daugiau supelijo redakcijoj, žodžiu sakant, Lietuva pragydo. . . .

Aušra švietė Lietuvai suviršum 3 metus; viduryj 86 metų jai buvo lemta užbaigti savo gyvenimą.

Nėsa dešimtmetinis Lietuvių krutėjimas surištas su atsiradimu Aušros, tai privalome arčiaus į Aušrą pasižiūrėti. Taigi pažiūrėkime, kuomi po teisybei Aušrą buvo del Lietuvos?

Pirmutinė Aušros užduotis buvo pakelti nupuolusią Lietuvių dvasią. Mes randame visą seriją eilių, sujudinančių tautiškus žmogaus jausmus; apdainuota senovės Lietuva su jos didybe, galybe, šventomis giriomis ir aržuolais, su jos galiunais ir prastais žmonėmis, kurie buvo turtingi ir nežinojo, kas tai vergija („Lietuvos senovės paminėjimas“); apdainuota lietuviška kalba, kuri už žemčiugus brangesnė ir už viską meilingesnė, kuria kalbėjo ne tik mūsų garbingiausieji sentėviai, ale kalbėjo ir patys šventieji („Lietuviškoji kalba“); apdainuota pati šalis Lietuvos, kurioj buvęs dagi žmonių rojus („Lietuviška tu giminėle“), pievos su kvietkomis, laukai su javais, miškai su paukščiais ir žvėrimis, Lietuvių gričios ir tt. („Mūsų šalele ir Lietuvos miškai“). Ant galo išgirti tie, kurie laikosi savo kalbos, tikėjimo, vienybės („Tėvynė, gentės giesmė“), ir išpeikti tie, kurie vis tai paniekina, o rėdosi svetimomis plunksnomis („Artojas ir jo sunus.“)

Bet tik sujudinti, pakelti tėvyniškus Lietuvių jausmus — tai buvo permažai; reikėjo dar parodyti, kad Lietuva, nors šiandien nusmelkta, nustelbta dvasiškai po įtekme svetimautiško jungo, da jį visgi užturi savyje tiek sveikų spēkų, kad gali savistoviai lavintis ir stoti su laiku į eilę kulturiškų tautų. Tos dvasiškos Lietuvos spēkos apsiireiškė ypač praeityje. „Mūsų ypatingiausias ir didžiausias rupestis bus — duoti pažinti mūsų broliams nusidavimus senovės gadynės ir veikalus mūsų garbingų sentėvių; turime pažinti jų senovišką gyvenimą, budą, dabą ir tikybę, jų darbų ir rūpesčius, nes jų gyvenimą pažinę, pažinsime geriaus juos, o juos pažinę ir patys pasipažinsime,“ teip pasakyta prakalboje N. 1. Aušros.

Visa serija etnografiškai-istoriškų straipsnių, patilpusių Aušroj, nukreipta ant išrodymo senovės kilimo Lietuvių tautos, augštos jos praeities kultūros ir tt. Teip straipsnyj „*Lietuvos Dunojus ir lotyniszkas Danubius*“ parodyta, kad Lietuviai, pirm neg atsibastė į dabartinę Lietuvą, gyveno gana ilgą laiką apie Dunojų ir buvo vadinami Grekų ir Rymiečių raštuose Trakais. Straipsnyje „Iš priešasties atradimo rašyto akmens“ parodyta, kad Lietuviai jau gilioj senovėje turėjo savo rašmenis, o straipsnyj „*Kulti trypti*“ autorius norėjo parodyti, kad patys Lenkai turėjo priimti nuo Trakų apdirbimą žemės. Straipsniai „*Apie senovės Lietuvos pilis*“ „*Debesų išsklaidymas*“, „*Lietuviai kitą gadyne ir sziandien*“, karakterizuoja istorišką praeitį Lietuvos — pilną garsių dėjų ir garsių žmonių.

Neužmiršti mūs praeities raštininkai, kurie darbavosi ant literariškos dirvos; patalpintos biograpijos Donelaičio, Daukanto, kun. Antano Strazdelio, Dionyzo Poškos ir kitų. Pakelti tautiškos dvasios paveikslai kitų, ypač mažiukių, nusmelktų tautų, kurios savo spėkomis išsiveržė iš-po svetimos verguvės ir pradėjo savistoviai gyventi, be abejojimo turi didelę svarbą; dėlei šito siekio patalpintas straipsnis „*Čekų močiutės*“, parodantis atgyjimą Čekų 30-se metuose šito amžiaus, toliaus biograpijoj *Ernsto Smolerio* aprašytas atgyjimas Serbų ir darbai šito garsaus vyro, dirbusio ant gero savo tėvyneis.

Bet jei Lietuva netur rašon d'être pasiduoti svetimtautiškaai assimiliacijai, jai jį dar turi savyje tiek sveikų spėkų, kad gal savystoviai lavintis, tai ką ji turi daryti, kad greičiaus galėtų stoti iglitą kulturiškų tautų? Reikia daugiaus šviesos, daugiaus šviesos, reikia, kad Lietuvos apšviestunai vienytsi, ydant sujungtomis spėkomis duotų prabrėkšti saulės spinduliams per miglotas Lietuvos padanges; tai gražiai nurodyta „*Regėjime*“ ir „*Į darbą kas Lietuvis*“; straipsnyj „*Ar pritinka mūsų bajoroms susilenkavims*?“ nurodyta, kad bajorai turėtų nusikratyti lenkiškas plunksnas ir virsti į Lietuvius. Aušroj buvo dar paduotas projektas įsteigti užrubežj lietuvišką mokslavietę, kuri galėtų būti Lietuvai tuomi, kuomi buvo Čekams „*Cekų močiutės*“; bet šitas projektas netapo gyvenime įkūnytas. Išrišino svarbesnių sociališku klausymų Aušroj mes nerandame. Straipsnis „*Apie įtaisymą lietuviškų mokslavičių Lietuvoj*“ parašytas perdaug teorētiskai, lygiai kaip ir „*Keli žodžiai apie auginimą*“. Nurodysiu tik ant vieno da straipsnio „*Tyla geresnė byla*“, kuriame autorius stengiasi išrodyti, kad Europoj Lietuviai nieko gero nesulauksią ir kad jiems kur kas geriaus esą apleisti savo prigimtas vietas ir persikraustyti į naują sviatą — į Ameriką, ir ten pradėti darbuotis kulturiškai.

Nėsa Aušra buvo iš pradžių vienatinis Lietuvos laikraštis, užtaigi jisai turėjo užganėdinti

iš dalies ir reikalams prastų žmonių-ukininkų. Mes randame gana daug populiariškų straipsnių iš priegimties, kaip antai „*Aprašymas žemės turtu*“, apie kolerą, apie skruzdėles, matematiškas žemės aprašymas, o iš kitos pusės ir straipsnius apie ukę, kaip antai „*Medega statant triobas, apie bites*“ ir tt.

Aušra pakėlė tarp Lenkų-šovinistų baisų trukšmą; jie pradėjo šaukti, kad Aušra rupinasi atskirti Lietuvą nuo Lenkijos, kad nori sutraukti tuos ryšius, kurie nuo seniai vienyja šitas dvi tautas, o „*Dziennik Poznański*“ tiesiog pasakė, kad Aušroj yra įkūnytas „*podstep rossyjski lub niemiecki*“. Aušra priversta buvo atsakyti ant tokių užpaldinėjimų, išrodyti, iš vienos pusės, savo siekius gairinti ir šviesti Lietuvą tautiškoj dvasioj, o iš kitos pusės — nešvarumus tokių užmetinėjimų („*Eik laukan*“, „*Aušra ir Dziennik Poznański*“). Aušroj patilpo gana daug žinių iš Lietuvos. Politikos ir tikėjimo dalykų Aušra nekludė.

Aušrą skaito ir dabar su pamėgimu. Aušra turėjo kelis redaktorius. Nr. 1. Aušros išėjo po redakcija d-ro Bassanavyčiaus; nuo Nr. 2 iki Nr. 5. 83 m. redagavo Jurgis Mikšas, nuo Nr. 5. 83 m. iki Nr. 4. 84 m. — Jonas Šliupas, nuo Nr. 4. 84 m. iki Nr. 9. 85 m. — Martynas Jankus (bent jis pasirašydavo) ir nuo Nr. 9. 85 m. iki pabaigos vėl Jurgis Mikšas. Nėr ką stebėtis, juog pakraipa Aušros šiek-tiek mainėsi, persimainius redaktoriui; liberališkiausia Aušra buvo Jonui Šliupui esant redaktorium.

Jurgis Mikšas, paskutinis Aušros redaktorius, teip išpainiojo skolose, kad jo spaustuvė tapo per licitaciją parduota ir Aušra nebegalėjo daugiaus išieiti. Lietuva pasiliko be laikraščio; bet ilgai teip negalėjo buti; tautiška idėja, kurią Aušra auklėjo per 3 metus, turėjo jau daug pasekėjų; pamesti pradėtą darbą nebuvo galima. Jau 17 diena spalinio 86 m. pasirodė naujas mėnesinis laikraštis „*Garsas*“, Jankaus išduodamas ir taisomas. Garso užduotis buvo pradėtą Aušros darbą varyti tolyn; bet Garsą neteip meiliai priėmė Lietuviai, kaip buvo priimta Aušra. Garsas visai neturėjo sądarbininkų; rašomas ir taisomas tik vieno Jankaus, jisai buvo labai skystas, be įtalpos. Kada Rugsjutyj 87 metų pasirodė naujas mėnesinis laikraštis „*Šviesa*“, Garsas užbaigė savo amžį tame pačiame mėnesyj.

Išduotojus Šviesos buvo Laurynas, redaktorius — Ernstas Veyeris. Pagal užmanymą išduotojaus, Šviesa turėjo užganėdinti reikalams prastų žmonių. Įžangoje Nr. 1. Šviesos štai kaip buvo išdėta užduotis laikraščio: „*Laikraštj talpinsis reikalingos laimei žmonių žinios ir dalykai, kaip tai apie mokinimąsi skaityti ir rašyti, apie mokinimąsi visokių remestų ir amatų, apie pirkimą ir pardavimą žemės arba ką kitką; apie auginimą ir gydymą gyvulių*“ ir tt. Palinkimas laikraščio buvo užganėdinti dau-

giaus praktiškams reikalams žmonių. Nėr ką stebėtis, jei Šviesa, taip pat kaip ir Garsas, nepatiko Lietuvos pratrijotams. Šiurkšti klierikališka spalva laikraščio dar labiau atgrasino inteligentus. Šviesą palaikė tik menkas burelis Lietuvių; jie savo sądarbavimu pakėlė jos literarišką vertę. Ydant Šviesa galėtų pasiekti tą pat laipsnį, ant kurio stovėjo Aušra, tas pats burelis Lietuvių 88 metuose padavė projektą išleisti „priedą“ prie Šviesos, kuris užganėdintų reikalus Lietuviškos inteligencijos, bet siekis — padaryti šitokių kelių Šviesą organu visos Lietuvos — nebuvo atsiektas.

Pabaigoj 88 metų kitas burelis Lietuvių padavė užmanymą išleisti laikraštį, kuris galėtų vienyti visus Lietuvius, norinčius dirbti, kuris galėtų nurodyti ir kelius, kuriais eidami inteligentai galėtų greičiau atsiekti savo siekius. Šviesą šelpusieji Lietuviai, matydami, kad Šviesos akcijos nekykla, pritarė tam užmanymui, ir 89 metuose conjunctis viribus pasirodė „Varpas“. Varpas išsyk buvo meiliai inteligencijos priimtas ir pasidarė organu Lietuvos apšviestunų. Redakcija laikraščio išpradžią buvo Didžiojoj Lietuvoje; nėra pertai daug painių darėsi, tai nuo 90 metų redakcija tapo perkelta į užrubežį.

„Aušra“ buvo organas visų Lietuvių, ir apšviestų ir mažiaus apšviestų, o Varpas išsyk tapo organu inteligentų; reikėjo pamislyti ir apie mažiaus apšviestus brolius-ukininkus, kuriems Varpas buvo neprieinamas. Taigi pradžioj 90 metų po ta pačia redakcija pradėjo išeiti „Ukininkas“, mėnesinis laikraštis, pašvėstas reikalams ukininkų, plačioje prasmėje. Tuose pat metuose pasirodė Tilžeje dar vienas laikraštis „Apžvalga“. Užduotis Apžvalgos — ginti katalikišką tikėjimą nuo užpuldinėjimų Maskolių ir pravoslavijos. Pagal įtalpą Apžvalga prieinama ir mažiaus apšviestiems žmonėms. Ir taip 90 metuose jau mes randame padalinimą darbo tarp laikraščių: Varpas — vadovas Lietuvos inteligencijos, Ukininkas — svietiškas laikraštis, pašvėstas reikalams ukininkų, ir Apžvalga — klierikališkas laikraštis, kovojantis už katalikišką tikėjimą Lietuvoj.

Šviesa tapo visų apleista ir 90 metuose užbaigė savo amžį.

Pasirodžius Aušrai, ir Amerikos Lietuviai pradėjo krutėti. Pirminis lietuviškas laikraštis „Unija“, pasirodė Amėrikoj 85 metuose; paskui pasirodė „Lietuviškas Balsas“. Dabartės mes turime penkis laikraščius, išeinančius Amėrikoj: Vienybė, Apšvieta, Saulė, Garsas ir Lietuva. Šitie laikraščiai, nors ir nedideliame skaitliuje, eina ir į mūsų Lietuvą.

Tilžeje nuo 83 metų pradėjo spaudintis ir lietuviškos knygos: maldaknygės, kalendoriai, knygutės dvasiškos ir svietiškos įtalpos. Praėjus dešimčiai metų, mes apturėjome pusėtiną dvasiškos ir šiekios tokios svietiškus įtalpos literatūrą.

Amerika taip pat paleido į svieta daug knygų įvairios įtalpos.

Laikraščiai ir knygos yra svarbus faktoriai praplatinime kokios nors idėjos; bet lietuviški laikraščiai ir knygos negali buti sykiu ir mastu, kuriuomi mastuotusi intensyviškumas praplatinimo tautiškos idėjos; iš jų tik galima numanyti, kaip Lietuviai supranta tą idėją, kokiais keliais nori atsiekti savo siekius ir t. t., daugiau ne. Norint apsvarstyti intensyviškumą pasiplatinimo lietuviškos idėjos, mes turime jieškoti faktų pačioj draugijoje. Bendras darbas visur ir visados draugiškame gyvenime turėjo didelę svarbą: ko negal viens padaryti, tai padarys keli susitelkę. Kuopavimosi palaikyti lietuviškai idėjai tarp Lietuvių — gema lietuviškos draugystės. Draugystes taiso ir Lietuviai inteligentai ir prasti žmonės, ukininkai, pirmieji — lavintis tautiškoje dvasioje ir darbuotis ant gero tevynei, antrieji — bendram parsigabenimui ir skaitymui lietuviškų laikraščių. Istorija atsiradimo ir plėtojimosi šitų draugysčių yra labai žingėdi; darbai jų ant tėvyniškos dirvos įžymus, svarbus, bet dėl suprantamų visiems priežasčių plačiau aprašyti laikaštyje tai yra negalima. Pabrauksiu tiktai, kad ačiui šitoms draugystėms dvasiškos spėkos Lietuvos mets į metą didinasi, propaganda lietuviškos idėjos eina didyn ir platyn, ačiui šitoms draugystėms mes apturėjome jau pusėtiną organizaciją išleidimui lietuviškų knygų ir laikraščių ir jų platinimui.

Plačiaus paminėsių apie vieną prakilnų užmanymą pakelti dvasiškam laipsniui Lietuvos, apie įsteigimą knyginio banko. Šita mintis priguli pavieniui žmogui, Laurynui, įsteigtoju „Šviesos“. Norėdamas savo mintį įkūnyti gyvenime, Laurynas pradžioje 88 m. padėjo du tukstančiu rublių ant rankų Veyerio, turėjusio takart savo spaustuve Tilžeje, štai ant kokių sąlygų: už šituos pinigus spaudinsis tokios lietuviškos knygos, kokias nurodys Laurynas arba jo vietininkai; atspaus tos knygutės turi buti pardavinėjamos su pelnu 20%; iš to pelno $\frac{1}{4}$ dalis eis ant naudos Veyerio už komisiją, kita $\frac{1}{4}$ dalis ant padidinimo kapitolo, o už likusias $\frac{2}{4}$ dalis pelno bus dovanai dalinamos knygutės neturtėliams, pavargėliams. Po realizacijai atspaudintų knygųčių į pinigus, spaudinsis naujos ir tt., užtaigi užmanytojas davė savo knyginui bankui vardą amžinojo. Buvo padarytas regentališkus aktas. Idėja banko patiko Lietuviams, taip kad trumpame laike dar kelios žmogystos prisidėjo prie jo pinigiskai, ir 1. Balandžio tų pačių metų jau fondas banko išnešė į 2250 r. Bet bankui buvo lemtas neilgas gyvenimas; jau 89 metuose Veyeris subankrotavojo, ir bankas iš amžinumo persikėlė į nebutį. Už banko pinigų atspaudinta kelios mažos knygutės dvasiškos įtal-

pos ir dvi didesnės — Mokslas Rymo katalikų ir Gyvenimai Šventųjų (paskutinė ne visa).

Šituomi užbaigiu charakteristiką lietuviško krutėjimo Maskolijos Lietuvoj.

Dabar kelis žodžius apie krutėjimą Prusuose. Prusuose didokas skaitlius Lietuvių — į 200 000. Lietuvišką laikraštį Prusų Lietuvininkai apturėjo gana anksti; 49 metuose Kuršaitis paleido į svieta savo „Keleivį.“ Kada 83 metuose pasirodė Aušra, Prusų Lietuvininkai turėjo 3 laikraščius, o dabartiniame laike kad tik ne penkis.*) Bet tiems visiems laikraščiams mažai terupipalaikymas lietuviškos idėjos. Garbingasis Kuršaitis išsitaręs ne syki, kad jam Lietuva tik tiek terupi, kiek gydytojui nepagydoma organizmo liga, ir kad apie atgaivinimą Lietuvos negalį buti nė kalbos. Išduotojai dabartinių laikraščių žiuri tik ant savo reikalo, o ne ant palaikymo idėjos ir *de facto* jie tik paskubina suvokietinimą Lietuvių.

82 metuose prakilnesniejie Maskolijos Lietuvininkai-patrijotai susivažiavo Tilžėje įsteigtų užrubežyje „lietuvišką mokslo draugystę“; buvo parengti dagi įstatai draugystės; ant susivažiavimo pribuvo ir keli Prusų Lietuvininkai; tik policija, patyrusi siekius suvažiavusių, uždraudė jau paskirtą susirinkimą, ir susivažiavimas iširo. Dar „Aušra“ 83 metuose pakėlė klausymą apie įtaisymą lietuviškos mokslo draugystės, bet šitas projektas pasiliko neįkūnytas gyvenime.

Vietoj projektuotos L. M. D. 15 d. Vasario 85 metuose buvo įsteigta Tilžėje draugystė Byrutė; prie jos įsteigimo prigulėjo Prusų Lietuvininkai: Mikšas, Jankus, Veyeris (vokietis) ir Voska. Siekis draugystės buvo lietuvišką kalbą gaivinti ir joje išigyventi; o tai draugystė tikėjosi atsieksianti: a) išleisdama lietuviškas knygas, b) įtaisydama knyginyčią ir senovės daiktų rinkliavą, c) atlikdama skaitymus ant sueigų ir tt.

Susirinkimai daromi mėnesiniai ir visatiniai. Pirmsėdžiu tapo išrinktas Mikšas.

Byrutės draugystė gyvuoja iki šiolei; bet darbų gerui Lietuvos mažai nuo jos mes apturėjome. Ant susirinkimų draugystės daug buvo kalbėta apie tai, kodėl Lietuvininkai gėdisi lietuviškai kalbėti, kodėl darto lietuvišką kalbą; buvo kalbėta apie senovės Lietuvių kultūrą, — kaip antai, kad rojus buvęs Lietuvoj, kad rojuje lietuviškai kalbėję, kad Lietuvininkai senei, labai senei jau žinoję, kad žemė apie saulę, o ne saulė apie žemę sukasi ir tt.; buvo daug pasakų papasakota, daug straipsnių, ar tai iš neatspaudintų rankraščių, ar tai iš senų lietuviškų knygų, perskaityta, bet veltu jieškosi svarbesnės minties, svarbesnio užmanymo darbuose draugystės. Tik 92 metuose draugystė sustatė peticiją pas kultaus ministerį, idant lietuviškose „šuilėse“ tikėji-

mas butų išguldomas prigimtame liežuvyje. Draugystė išleido dar kelias menkos vertės knygutes. Paskutiniuose metuose, prie pirmsėdžio Jankaus, draugystė pradėjo visai nupulti; susirinkimai pradėjo buti visai be spalvos, be įtalpos, ant susirinkimų draugystės sąnariai pradėjo privatiškus reikalus kišti, žmonės pradėjo susirinkimų nelankyti — tai viena; antra, knygynas ir rinkliava senovės daiktų tapo išpustyti.*)

91 metuose pasimirė du deputatai lietuviškų apskričių — Tilžės ir Klaipėdos. Lietuvininkai susimislyjo pastatyti savo kandidatus; Klaipėdoj buvo pastatytas Martynas Jankus, o Tilžėje daktaras Bruažis; bet abudu drauge gavo tiktai apie šimtą balsų. 92 metuose tapo įtaisyta lietuviška politikiška konservatyvų draugystė agitacijai skirti deputatą Lietuvį į ciecorystės seimą (Reichstag) per ateisiančius skyrimus.

Jei pastatysim klausymą: ar prasiplatino lietuviška idėja tarpu Prusų Lietuvininkų paskutiniame dešimtmetyje — turėsime atsakyti, kad Prusų Lietuvininkai visai beveik nežengė pirmyn. Savo nusprendimą galiu paremti štai kokiais faktais: a) skaitlius Lietuvininkų-inteligentų, kurie rupinasi apie pakėlimą Lietuvos, greičiaus pasimažino, nei pasidaugino, b) tikrai tėvyniški lietuviški laikraščiai Prusų Lietuvininkų visai neskaitomi, c) skyrimai Lietuvį-deputatų parodė, kad žmonės tautiškos idėjos visai (!) nesupranta.

Jei Prusų Lietuvininkai labai mažai tepadarė gero praplatinimui lietuviškos idėjos tarp savųjų, tai iš kitos pusės jie dikčiai trukdė darbus Maskolijos Lietuvininkų.

Teip 86 m. Mikšas, — nesakysiu iš piktos mislies — bet dėlei savo nerupestingumo, priverstas buvo likviduoti savo spaustuve, ir Lietuva nustojo savo numylėtos „Aušros“; drauge su spaustuve dingo ir 190 markių, surinktų ant atspaudinimo Daukanto istorijos. Veyeris nusinešė „amžiną knyginių banką“. Martynui Jankui teko padovanoti 1000 r., padėtų į jo rankas ant spaudinimo „Varpo“ ir „Ukininko.“

Didelį tautišką kratėjimą randame tarp Amerikos Lietuvių, bet tai gal buti tematas kitam referatui.

Mes apvaikščiojame sukaktuves dešimtsmetinio Lietuvių krutėjimo; aš, kiek galėdamas, rupinausi išrodyti faktišką pusę šito kratėjimo; bet kas padaryta po teisybei? Ar mes nužengėme tolyn, ar mes padarėme tiek, kad galėtumem turėti tvirtą viltį, juog mūsų darbas vis didinsis, o vaisiai jo dėl gero Lietuvos vis dauginsis ir dauginsis? Jei sulyginim Lietuvą su kitomis šalimis, tai per šitą dešimtį metų beveik nieko dar nepadarėme. Ar

*) Dar daugiau, tik vargas, kad jie ne kam verti. Red.

*) Knygynas ir rinkliava rasi nė nebus perdaug nukentėję. Red.

pakilo jos apšvietimas? Žinomas daiktas, kad ne, nėra tie laikraščiai ir knygos, kurios eina paslapčia iš užrubežio, tai tik lašas vandens į marias. Ar sulaukė Lietuva kokių nors ekonomiškų-sociališkų reformų šitame dešimtmetyje? Atsakymas: ne. Bet tai nė ne mūsų kaltė; despotiška kumsčia slogina Lietuvą, maskoliška valdžia nieko pati nedaro dėl gero žmonių ir iniciatyvai iš šalies neleidžia nieko daryti. Bet jai paimsime tą pačią Lietuvą pirm dešimties metų ir dabar, tai rasime didelį skirtumą. Po lenkmečiui dvasiška apatija buvo apėmus visą Lietuvos luomas, Lietuva išrodė lyg į letargišką miegą įpuolusi. Dabargi mes matome joje apsireiškimą gyvasties — dvasiško krutėjimo; mes randame inteligentus su dvasiškomis pažiūromis — gyventi tarp savųjų ir dirbti dėl gero savųjų; mes randame kuknigus, kurie rupinasi ne tik apie tikėjimo dalykus savo avelių, bet ir apie abelną jų apšvietimą tautiškoje dvasėje; mes randame ir prastų žmonių, ukininkų, suprantančių reikalus apšvietimo ir karštai prilaikančių tautišką idėją. Mes randame jau ir organizaciją tautiškų spēkų geresniam eksploatavojimui darbo. Vis tai, teisybė, miniatiūriškai išrodo, bet reikia atsiminti ir tai, kad niekas ant šios pasaulės greit nesidaro; kilus kokiai nors idėjai, tik išmintingesniejie, prakilnesniejie tampa jos pasekėjais. Daug turi vandens nubėgti, pakolei į kuną ir kraują masos ta idėja pereis, o ypač prie tokių sąlygų, kuriose pastatyta dabar Lietuva.

Mes žengėme pirmyn ir supratime tautiškos idėjos. Aušra kovojo už kalbą, gaivino ją; mes mylime kalbą, lavinamės joje, bet jį turi del mūsų vertės, kiek joje mes galime išreikšti savo jausmus, mislis. Norint skaityti Lietuviu-patrijotų, mažai jau tik kalbėti lietuviškai, reikia darbo. Dabartiniai laikraščiai ne tiek gina kalbą, kiek joje aiškina sociališkai-politikiškas neteisybes gyvenime Lietuvos ir abelnai šviečia žmogaus protą. Ir skaitlius laikraščių ir atspaudytų knygų teip-pat parodo, kad perbėgusį dešimtmetį nesnaudėme, o dvasiškai gyvendami jį perleidome.

Imdami viską į kruvą, mes turime pripažinti, kad pergyventame dešimtmetyje mes nužengėme toli pirmyn praplatinime ir supratime tautiškos idėjos; užtaigi mes turime pripažinti, kad Aušra buvo tikra užtekanti ant Lietuvos aušrinė; tai buvo elektriška srovė kuri perbėgo per susilpnėjusias Lietuvos dirksnis, padilgino ir atgaivino jas.

Kaip elektriška srovė, padilgindama tik vienoj vietoj kuną, gali sujudinti visą jo dirksnis ir paratinti visus jo raumenis, teip ir „Aušra“ — tasai pažas lapelis — perbėgo per dirksnis visos Lietuvos ir jos potenciališką energiją pavertė į kinetišką. Tai geras simptomas, nėra tokia reakcija negalima yra numirusiame kune.

Kągi mūsų priešai per šitą dešimtį metų veikė? Priešai jaučia apsireiškimą ir platinimą tautiškos idėjos Lietuvoj; jie gauda ir degina lietuviškus laikraščius ir knygas, kemša į kalinius, šėikus ir platintojus laikraščių ir knygų, atima juos nuo Lietuvių ir sodina Lietuvoje Maskolius, leidžia cirkuliarusė, neskaityti lietuviškų laikraščių ir knygų, reikalauja, kad visi žmonės su administracija kalbėtų tik maskoliškai ir tt. Vis tai darosi su sieku sulaukyti tą idėją arba dągi visai ją išnaikinti. Perdaug, mat, valdžia pasitiki ant savo brutališkų sųlų ir užmiršta tą tiesą, kad platinimosi idėjos nesulaikys nė kardonai, nė kaliniai, nė skriaudimai ir nužeminimai pavienių žmogų, nėgi kulkos, ir kad ta idėja iš kitos pusės griaua ir laužo tvirtiausios bastilijos murus.

Pereis dešimts metų, gal Lietuviai vėl naujas sukaktuves apvaikšėcios, bet prie kitokių sąlygų? Gal išsiblaivys miglotos padangės Lietuvos, gal despotizmui Maskolijos ateis galas, o žemlapis Europos visai persimainys; gal mes jau busime laisvi žmonės, lygus ukėsai, nesakau Lietuvos, bet laisvos valstijos. Tik daugiau vilties, energijos ir pasišventimo dėl visutinio gero. Tėvgyvuoja Lietuva!!

P. Motulatis Paulius.

Del tėvynės!

Apsaka mūsų dienų.
Parašė Žmona.

I.

Seno sostapilio muruose, aukštai, labai aukštai, net trečiame gyvenime, mažame kambariukyje, susirinko pavakario metą penki jaunikaičiai.

— Ta! ta! — prakalbėjo vienas iš jų, žemas drutas plačių pečių, su smagiai raudonu veidu apdabintu plačią ir tankia barzda, — ta! kaip čionai angšta ir trošku, tamsybė neregėta! pažiuri pro langą, — nieko nematyti, tik stogai kitų murų! ta! — ir atsisėdo ant arti stoviančios lovelės.

— Tylėk, Martynai, jau paskutinė dienele mūsų čion viešėti, — atsiliepė antras, aukštas, gražaus ir išmintingo veido jaunikaitis. Juodi jo plaukai net ant pečių gulejo, poetiškai numesti, o pilkos akys išmintingai žiūrėjo.

— Paskutinė, oi, paskutinė, mielas Petrai, kadai jau aš tos dienos laukiu, regis, kad dar metai, tai jau nebeišgyvenčiau! — atsiliepė trečias jaunikaitis, moteriško, truputį meliamkoliško veido. Didžiai ypatingas buvo pavidalas to jaunikaičio; jis nebuvo, kaip tai sakoma, idealas grazybės, bet turėjo savyje teip daug meilumo, kad kiekvieną žmogų tartum traukte prie savęs traukė. Ugis jį buvo vidutinis, tamsiai geltonais plaukais, mėlynom, migdolinėm akimi, veidas baltai raudonas, be jokios samanėlės, — tai ir visa; bet buvo tai jaunikaitis drangų labai mylimas.

— Vyrai, žinote ko mes čionai susirinkom. Liaukitės dejavę, vargai jau pasibaigė, daug prisikentėm bado, šalčio tamsybės ir visokių nepatogumų, bet kam mes tai kentėjom? Kad atliktumėm vyrais naudingais tėvynei. Paduokime dabar viens kitam ranką, paskutinį kartą čion atsisveikindami: čionai sakau, nes čion ant šios vietos jau mes nebesuvestume, bet mislys mūsų, darbai ir visi keliai mūsų turi vis eiti drange, todėlgi pasizadėkime šiandien būti tvir-

tejs, ir vargti, dirbti ir dirbti, nepaliauti dirbus del
brangiausios tėvynės!

— Del tėvynės! del tėvynės! — atsiliopė vienkrat
balsai dūlumas penkių krutinių.

— Išmokaitojus gal pažins Lietuvius studentus,
pabėgusius mokslą ir apleidžiančius universitetą.
Džiaugiasi jie kaip paukšteliai, pirmą kart lizdą ap-
leidę, sugęs kaip vaikeliai, kojas įgiję, ir pirmą
kart iš motiną be pagelbas pribėgdami. Ir vaikai
jie tebebuvo, nors tulas jų jau apie trečią dešimtį
turojo, vienok švietą mažai tepažino, nuolatam darbe
ir varge praleido jie pusę, savo gyvenimo, idant
antrojo pusėj to trumpo gyvenimo nusipelnytų žmonišką
buvį ir geresnį duonos kąsnį. Bet tai buvo geri vaikai.
Tėvynę mylėjo iš visos širdies, ir kiekvienas ant
savo dirvos ketino daug del jos gero padaryti.

— Na, bent vienas iš trijų gaspadorių uždegkite
žiburį, nes išsibadysime akis be mojuodami, rankomis
— tarė Martynas, kursai su Gabrielium, baltu, gelton-
plankiu, gorbenuotu, auksabarždžiu buvo drauge atė-
jęs. Ulijonas, kursai paskutinis buvo teip gražiai
prabilęs, nujėmė mažutėlę liampelę nuo pečiaus, už-
degė ją ir tarė: reiktų svečius nors arbata pavai-
šinti bet po tokiai išlaidai nebeisteksiu ant bileto.
Jaunikačiai, pažvelgė į kits kitą, viena mislia sumetė
ant stalo keliatą sidabrinų ir varinių pinigėlių.

— E! kelionei pakaks, o jeigu ne, tai ką atlie-
kamą parduosime, ir vieni kitiems padėsime, betgi ši
vakarą turime drauge pasilinksmit. Pašaukė tarną,
liepė atnešti didelį virdulį, stiklines ir bent dvi-
dešimt pyragėlių. Tarnas didžiai stebėjos, kad tie
studentai šiandien teip duosnus, kad dagi jam dve-
jantą auksinu delnan įdėjo. Šmėkstelėjo jam per gal-
vą mislis pasiklausyti už durų, ką jie teip skar-
džiai šnekėjo, bet nė žodžio nesuprato, nes musų pa-
trijotai gražiai lietuviškai kalbėjo. Ir teip daug kal-
bėjo, teip daug kalbėjo, kad regėjos nori jie šią naktį
pratešti čion buvimą, kurio lyg šiolei teip bodėjos,
prajilginti ji ant keliatos dienu, bet nebuvo, rodos, ką
čia toliaus veikti su taščiomis kišenėmis; todėl nu-
sprendė rytoj visi iškeliauti.

— Na, dabar turime pasisakyti, kur katras keti-
name apsigyventi? — tarė drutas Martynas.

— Aš — tarė Ulijonas, kurs buvo philologas
— parvažiuoęs namon, pasiviešėsiu keliatą mėnesių,
padarysiu daug naudingų pažinčių ir apsidžiaugęs tė-
vyne, važiuosiu K...n, ten turiu protekciją, gausiu
gerą vietą, apsibuvęs pamislysiu apie draugę, tatai
vėl važiuosiu tėvynėn žmonos pasijieškotų; radęs ją
grįšiu atgal prie darbo. Įtekmę tikiuos ant daugelio
padarysiu, iš darbų mano pažinsite manę, visos spėkos
mano prigul tėvynei.

— Aš — atsiliopė Petras — miestelyje S. turiu
aprinęs sau vietą; man, kaipo-gydytojui, rankos pa-
laidos prie gerų darbų, apie ką aš visa širdžia ru-
pinsiuos, bet pirm viso apsivesiu, žodis seniai duotas.
Jeigu jo nelaikysiu, negalite ant manęs pasitikėti.

— Teisybė — atsakė draugai, — bet jeigu butum
davęs žodį Gudei, ar Vokietei, ar Lenkei, tai mes tavę
savo vardan ir vardan visos Lietuvos išrišame ir pa-
leidžiame nuo žodžio.

— Už ką manę turite, broliai, — aš ve duosiu žodį
Gudei! Nėkaip! Mano mergelė gera Lietuvaitė, meili,
išmintinga, prie to graži ir gera; vardas jos Anelija
ir gerumas jos anioliškas. Žadėjo manęs laukti ir
jau treči metai, kaip laukia; geriausias partijas pa-
niekino del manęs.

— Linkiu jums laimės brolyčiai, — tarė Martynas
— mano užmanymas toks! Budamas juristu, labiausia
Lietuvoj tarnausiu, pildysiu savo uždavą sąžiniškai
ir teisingai: kiekvieną teisingą bylą gerai išsvesiu,
kiekvieno nekaltybę apginsiu. Apie apvedimą nė
mislyti nenoriu, nes moteriškė dažnai žmogui esti
kliutis geruose užmanymuose. Kaip jau garsą ir gerą
vardą įgysiu, tada pasiklausiu jusų rodos tame da-
lyke, o gal neatsizadėsite buti piršliais.

— Gerai, gerai — atsakė draugai juokdamiesi.

— Dabartės jau man eilia! — sušuko gražu-
sis auksabarždis Gabrys. — Žinote, kad iš ma-
nęs gal ir butų šioks toks inženerius, vie-
nok aš ketinu sau ilgai pabuti laisvas; tėvai
mano gana turtingi, brolių turiu tik vieną, dėdė ka-
nauninkas teipogi gerai pasituri; aš galėsiu gyventi
ir šen ir ten, bet dažniausia busiu pas dėdę, nes ten
gyvendamas daugiaus turėsiu medegos geriems dar-
bams del tėvynės ir ant dėdyčio tikiuos turėsiu įtekmę,
nes jis manę labai myli. Apie vedimą negreit pa-
mislysiu, nors tikiuos, kad mergeles, tai kaip musės
prie medaus, lips prie manęs. Matote, kas dėdas
čionai, kaip išeinu ant ulyčios, arba teatre, nor ant
galerijos stoviu, daugelis gražių akučių į manę žiuri, o
ant ulyčios dažnai duodasi girdėt balsai iš puikios
karietos „voila“ koks stebuklas, plaukai gelsvi lyg
auksas, o akys juodos, o antakiai lyg varno
pluksnos . . .

— Tatai šneka apie savo gražybę ir moterų tuštybę;
jau aš tavę persergiu, kad kuri tavę mylės, tai ne-
žers į akis komplimentų lyg žarijų — prakalbėjo
vėl Martynas.

— Duokime balsą Benediktui! — tarė Ulijonas.

— Benedictus, benedictus, — sušneko kiti — tu
brolau, mums daug kaltas esi. Diena nuo dienos vis
žadėjai apsaityti mums savo istoriją, ir dar neapsakei,
nors mes iš pirmos dienos musų pažinties tau apsakem
savo praeitį.

— Pakėlė aukštyn savo gražias, meliancholiškas
akis jaunikaitys su veidu mergaitės, atsiduso ir
teip tarė.

— Praeitis mano teip liudna, kad aš nenorėjau
jums daryt neramumo apsakinedamas ją.

— Apsakyk, brolyti, kad ir kas-žin kokia butų
tavo praeitis, visuomet mums busi mielas.

— Jeigu teip norite ir nesibodėsite klausyti lyg
pasakos iš tukstanties nakčių, tad pradėsiu.

— Prašom, prašom! — atkartotojo visi.

— Aš esu našlaitis, tikras našlaitis, neturiu pas ką
važiuot ir kur nuvargintą galvą priglausti; niekas manęs
nelaukia, tik viena motinėlė, geriausia, garbingiausia moti-
nėlė, ji man užstoja visus gentis. Prasta ji žmona, bet
ne viena aukštai pastatyta moteriškė pavydėtų jai
didumo širdies. Iš neturtingų namų ji nutėkėjo, nedaug
turtingesniuosna; pagyvenus pusantrų metų su vyru,
pasiliko ji našlė; tėvui mirštant aš turėjęs keturius
mėnesius. Dieveriai tuojaus po pakasynų išvarė
motinėlę drauge su manim iš namų. Motinėlė pra-
šesi pas savo brolius, bet ir tie neprijėmė, sakydami
kad jau vietos jai nebeėsa, nes jie turi savo pačias
ir vaikus. Nelaiminga moteriškė ėjo per sodžiu,
graudžiai verkdam, kol atrado mielaširdingus žmones,
kurie mumis priėmė, davė motinėlei prieglaudą savo
grįčioje ir šioki tokį maistą, už ką ji turėjo prine-
vendens visiems namams, malti grūdus gironomis, ve-
lėti rubus ir eiti prie lauko darbų. Teip varginosi iš-
tistus metus, bet kaip užtėmyjo gaspadorius, kad jau
ir aš suvalgau keliatą kąsnių juodos duonos, pasakė

motinėlei, kad dvejato negališ mitinti. Tada motinėle prašė nors pirtyj prieglaudus, ant ko gspadoriai vargiai sutiko ir tai, kad kas subatą butų pirtis jiems iškurinama. Atsimenu, kaip drėgna ir neramu budavo po kiekvienai subatai, o kaip išdžiusta, ir vėl subata atėjo. Maistą turėjom menką: motinėle verpimu ir audimu vargiai uždirbdavo ant duonos ir keliato bulvių. Teip pragyvenome penkerius metus; tada visi kaimynai bardavo motinėle už tai, kad manę dykaduonį mitinant, nelaidžiant ganytų ir tt., nors aš be darbo nebudavau: išmokė manę motinėle skaityt, tad aš skaičiau ir skaičiau, visą elementorių ir visas motinos maldų knygas išmokau.

Prie to plėšydavau plunksnas, už kurių svaro suplešymą duodavo man grynais pinigais po dvidešimtį skatikų; už nupelnytus du auksinus nupirko man motinėle pirmąją kepurę; tatai buvau aš turtingas ir laimingas, bet trumpa laimė: tapau išleistas ganytu, o motina pristojė mergas pas ukininką. Daug tada visokio vargo nukenciau. Visi manę stumdė, visi barė, o už ką, tai nė aš pats, nė mano kankintojai nežinojo; tik atmenu, kad neįtikau nė stovėti nė sėdėti, nė gulėti. — rėkė tik ir rėkė už viską; priėjus prie stalo rėkdavo: kaip tu valgai! kaip tu valgai! — ir atsitraukdavau nuo stalo alkanas. Vienas tik Jurgiukas, jaunasis sunus gspadoriaus, pasigailėdavo manęs kartais ir pajėmęs už rankos nuveddavo daržinen gultų, padavęs gabalėlį duonos, kurį budavo užantij paslėpęs. Aplankydavo manę motinėle, atrasdavo lauke prie bandos susirietusį ir prisiglaudusį prie akmens ar kelmelio, bevalgantį smilgas ir rugštynes, nes daugiaus nieko nuo ryto lyg vakarui negaudavau. Rubai mano buvo teipog navatui, marškiniams truko apykaklės, kelnėms pusės kiškos, kailiniams vienos rankovės, kepurei dugno; kojos visuomet basos, suskilė ir sueižėję, dažnai kruvinos. Užmatęs motinėle, bebūčiuodamas jos rankas net sušildavau. — Motinyte, širdelyte veskis manę! sunku man, oi sunku! — Kešk, vaikeli, ramino motinėle, ašaras liedama, kešk, suneli mielas; menkas tai žmogus, kurs, pradėjęs gerą darbą, pameta jį nepabaigęs; tavo darbas geras ir naudingas, žmonių galvijėlius paganai, toliau gal daugiaus naudų žmonėms padarysi, buk tvirtas... ir pabučiavus manę pareidavo užsidengus skara, kad jos ašarų nematyčiau. Vieną gražią dieną, man marškinius beplauant, užėjo kunigas iš artymo miestelio.

— Dieve padėk! ką čia veiki, vaikeli? Aš nusigandau ir nieko neatsakiau.
 — Kodelgi nekalbi? — vėl užklausė.
 — Aš gėdžiuosi — atsakiau.
 — O ko?
 — Esu be marškinių.
 — O kur juos dėjai?
 — Išvelėjau.
 — Nesigėdėk, vaike, esi kailiniuotas, pasikalbėkime.

— Negaliu, negaliu, — ir nubėgau padžiant marškinių ant medžio šakos. Kunigas nuėjo toliaus; po valandos, kada grįžo, jau aš sėdėjau apsilvilkęs baltais marškiniiais.

— Diogenes, tikras Diogenes, — prakalbėjo kunigelis, atsisedęs prie manęs. — Ar jau nesigėdi? Dabar pasakyk man, kadėgi pats sau rubus skalbi?

— Gaspadinė sakė, kad del tokio, kaip aš, turi ištekt vienų marškinių, o kaip prašiau išvelėti, sako neturiant kitų persivilkti; piemuo galis visą vasarą, vienais išvilkti, nes prie darbo neeinąs.

— Tai teip! O keno esi?

— Mataušienės, o ganau pas Jankuną Sodeliuos.
 — Tai teip, o ką čia turi krepšelyje, gal duonelė?
 — Ne, duonelė dabar brangi, nereikia po laukus nešiot, čia mano knygos.

— Tai gal mokies skaityt? — ir kunigas atidareš knygas, na — paskaityk, — tarė. Aš paskačiau ir taipau pagittas. Ant rytojaus vėl klebonas manę aplankė ir atnešė man knygeles, ir pasakė: „jeigu gerai perskaitęs suprasi, tai dovanosiu.“ Trečią dieną klebonas atėjo pasiklaudyti, ar supratau. Išklauses pagyrė manę ir dovanojė antras knygeles. Kiti piemens ir ukininkai stebėjosi, už ką manę kunigas neteip myli...

Baigiantis vasarai, paklausė kunigas, begu aš neeisias mokslavieten.

— Neturime tiek turto, — atsakiau.

— Pas manę plunksnas plėšysi, tai duosiu vietą ir valgi, ar gerai?

— Ačiu pasakiau, ranką geradėjo pabučiavęs, jeigu matutė ant to sutiks.

— Tad ateikite su matute pas manę.

Džiaugsmas motinėlės buvo didis, nėsa ji troško manę matyt mokytu ir išmintingų; mislyjo vargšė, kad užtarnavus kiek pinigų galės man duoti ir mokslą, nors kada negreit, bet dabar... „O! suneli kokią laimę mielaširdystė Dievo našlaičiams suteikia!“ Davus man gražiausius persergėjimus, palaimino ir paliko pas kleboną, Negaliu apsaityti, su kokių karštumu jėmiaus aš prie mokslo: dienomis eidavau mokslavietėn, vakarais plėšydamas plunksnas klausydavau išmintingų lekcijų guodotino klebono. Pusei metų praėjus, jau aš pasijutau antroje kliasoje gimnazijos, tenai teipogi man gerai sekės, kasmet parveždavau gerus liudyjimus ir pagyrimus. Motinėle mano teipogi buvo jau linksmesnė: klebonas tėvišku žodžiu prikaltėjo dieverius gražinti nors kiek iš dalies jai prigulinčios. Davė tad daržo pusę margo, šimtą rublių, karvę ir grįčiutę pastatė. Ketvirtą kliasą baigiant mirė, mano geradėjas. Buvo tai man sopulingas smugis. Dumojau mokslavietę apleisti, bet motinėle padaršino manę: „manykis, suneli, kaip galėdamas, ataduodu visus pinigus, o jeigu seksis kiek uždirbt, tai viską tau ataduosiu...“

Tai tokia mano istorija, o kaip čion gyvenau, tai jau žinote.

— O! žinome, žinome mielas mūsų drauge, per dienas ir naktis pailsio neturėjai su svetimais vaikesais.

— Ką daryt, iš to-gi turėjau duoną, o mokintiniai mano, tikiuos, bus kada padoriais vyrais. Dabartės pirma mano užduotis motynos buvį pagerinti, o! kaip jį džiaugsis manęs sulaukus!

— Benedictus, benedictus tu brolyti, — ištare visi draugai, apkabindami jį meiliai. — Geras iš tavęs sunus, busi geras vyras, tavjį padedame daug vilties.

— Dekui jums, mieli broliai, dabosiuos, kad toji viltis nebutų taščia.

— Kas tiek daug iškentėjo, mokės ir laimeje gyventi, — atsiliepė Ulijonas. — Aš teipogi, nors laisvesnį ir turtingesnį buvį turėjau, vienok tėvai kietai manę laikė.

— Pažinstame tavę gerai, tvirtas iš tavęs bus vyras, — tarė Petras.

— Petrai! Petrai! — vėl sušuko draugai, — tavo ir vardas tvirtybės ženklas, tai tu busi pamatinė uola, ant kurios turi būti pastatyta laiminga ateitis mūsų tėvynės.

— Oi! gana, jau po pusnakčiai, — prakalbėjo Martynas — miela mums šnekėti, bet metas skirtis;

laikykimės tvirtai, laiškų lig meto rašykime viens kito tėviškėn, o gentys jau parsisų, kur tinkant, nes kasgi geriaus ir greičiaus patirs apie vietą mūsų buvimo!

— Teip, teip, sutarta, pasilikite sveiki.

— Lig pasiregijimo. Ryto ant gelžkelio pasimaitysime.

— Ant rytojaus, keturi iš mūsų jaunikaičių, laukdami trukio vaikštinėjo po salią gelžkelkiemio. Jie visi didžiai nerimasčiavo.

Penktojo draugo Ulijono tarp jų nebuvo. Kur jis dingio? Benediktas tvirtino, kad sudėjęs knygas ir rubus ir išbėgęs pas rektorių, kurio sunams lekcijas angliškos kalbos davinėjęs ir nuo jo buvęs didžiai guodojamas, tad reikią butinai su juomi atsiveikinti (raktą įsakęs palikti duryse). Kur jis pasidėjo? — Jau antras varpelis suskambėjo, o jo dar nematyt. Ką jis veiks, jeigu neteks pinigų biletui nusipirkti? rupinos geri draugai.

II.

Įeidamas rektoriaus priekambarin, susitiko jis su draugu, gudu, kurs jį teip prakalbino:

— A, ir tamsta atėjai pasveikintų mūsų garbingo rektoriaus dienoj' jo vardo?

Ulijonas, teip nesitikėtai užklaustas, nors nieko apie tą apeigą nežinojo, nemislydamas atsakė: „teip“, ir štai tarnas duris atverdama „meldžiami“ ištarė.

Gudas pirmas pasveikino gaspadorių po jam Ulijonas. Rektorius žmogus gan sau ne blogas, daugiau gal buvo pusamžis, tvirtas išveizio ir tikros didžiarusiškos fizijonomijos; nežinoma del kokių priežasčių buvo jis Lietuviams didei palankus, nors tie iš tolo nuo jo, kaip ir nuo kitų gudų, laikėsi. Ulijonas, nors jau trys mėnesiai kaip ateidavo ant lekcijų, vienok pažinstamų mažai čion teturėjo, nes atbuvęs nuobodu darbą tuojaus išbėgdavo. Pati rektoriaus, savo pūkystėj ar paikystėj, nebuvo studentui dar nė žodžio nė ant pasveikinimo atsakius, tiktai linkterdavo lengvai galva, kas ženklino aristokratišką pasveikinimą žemesnio žmogaus. Rektorius didžiai apsidžiaugė, pamatęs Ulijoną svečiuos savo namuose.

— Tai gerai, tai gerai, nors kartą bent vienas Lietuvos dienoj' mano varduvių manę atsiminė. Stebėtinai daiktas jie ko, nuo mūsų teip šalinas? Dėkui, dėkui, Ulijan Antonovič, už tą garbę; prabuvę pas mumis ben vieną vakarą matysite, kad Rusai ne toki vilkai, už kokius juos laikote.

— Dėkui už malonų pakvietimą, bet negaliu pasilikti, tuojaus atsisveikinęs su jusų mylista skubinuos ant trukio ir grįžtu tėvynėn.

— Kodel teip umai?

— Draugai jau nuvažiavo.

— O! ne, ne, šiandien tamstos neišleisime, nesibijok teip mūsų, — pridurė juokaudamas rektorius, kurį vadinsime Sergiejus Gerasimovič. Veltai Ulijonas mėgino atsiprašyti, ant galo nebegalėjo spirtis prieš teip daug teip meilių užprašymų ir liko lig ryt dienai.

— Teip — tai vyriškai; dėkui tamstai. Dabartės meldžiami su mano šeimyna pasišnekėkit, Ulijan Antonovič, — tarė Sergiejus, eidamas su svečiais iš savo gabinetu salionan ir prisiartindamas prie sofos, kur jo pati su kitoms moterimis sėdėjo. Rektoriens šiuo kartu jau meiliai svečius priėmė, nes kas kita vaikų mokintojus, o kas kita laisvas, pilnas aukštų vilčių studentas.

— Palieku svečius tamstų sargybai, o pats grįžtu gabinetan, — pasakė šeiminkas ir išėjo. Salione vyrų daugiau da nebuvo, tai moterys pradėjo kalbinti atėjusius svečius. Makaras, kaip saviškis, buvo drąsus ir šnekus, bet Ulijonas, mažai sviete tebuvojęs, vedė kalbą nedrasiai, prie kožno žodžio nukaisdamas; tai moterims didžiojo svieto labai patiko, todėl visos juomi užsijėmė, o buvo jų čielos šešios: šeiminkė, dar jauna moteriškė, jos duktė pusmergė, sesuo šeiminkės, pati turtingo pirklio su užaugusia duktere, ir da dvi nebejaunos moterys. Visos jos užklupo mūsų jaunikaičių, todėl jis nemažai prasidžingo, kaip vienas svečias įėjo ir jis galėjo atsitraukti kraštan saliono, kur rektoriaus suneliai vartė gaidas ir laikraščius. Metas nuo meto nauji svečiai traukė salionan; lig piet buvo jų ben dvidešimtis; mergaičių buvo penkios. Raidesnė tarp jų buvo Avdotija Vasiljevna, giminietė šeiminkės, kurią jau matėme, — gražaus mokslo, gana išmintinga ir gana graži; baltais plaukais, kaip linai, melsvom akim, trumpa buka nosele ir apskritu, baltai raudonu veidu. Kruti, kaip gyvasis sidabras, ji visus kalbino, visus juokino; matoma buvo, kad ji visų mylma, o kaip ten buvo susirinkę daugiausia giminės ir geri pažinstami, tai visi ją vadino Dunia. Mūsų jaunas Lietuvos Duniai didžiai patiko, ji siuntė jį kuomeiliausius pažvelgimus, nors jis to nematė. Prie pietų pasijoto Ulijonas šalyj Dunios besedžiai, kuri jį tapradž' kalbino. Po pietų Ulijonas prisiartino prie šeiminko, norėdamas atsisveikinti, bet tasai sušuko:

— O kas tai? kodel teip greit? Dar truputį pasilinksminsime.

— Dėkui, nėkaip nebegaliu ilgiaus užtrukti, nes reikia man pasirupinti apie naktigultą.

— Kaip, tai kvatierą jau apleidote?

— Apleidau, — atsakė Ulijonas atvirai.

— Tai prabusite pas mumis. Ir tuojaus buvo tarnas nusiūstas atgabenti Ulijono daigtų. Linksmai besibovojant, Dunia pajėmus kortas žadino Ulijoną.

— Loškime stovą.

— Nemoku.

— Aš pamokinsiu.

— Neturiu ką pralošti

— Štai teip: kairė šalis mano, dešinė tamstos; jeigu pralošite, tai rytoj da mūsų neapleisite, o jeigu laimėsite, tai kaip sau norėsite.

— Gerai, maišykite kortas, — kalbėjo linksmai Ulijonas. Dunia sumaišius padėjo kortas ant stalo.

— Bugnų mergelė, — tarė jaunikaičiai, pakeldamas kortas. Dunia nukaito ir jėmė delioti kortas į dvi kruveles.

— Bugnų mergelė suvadninkė — sušuko žiurintieji, — puolė ant šalies Dunios!

— Chi! Chi! Chi! — juokės Dunia. — Lietuvos mums prasilošė ant vienos dienos.

Žodžiai tie, nors teip linksmai ištarti plonu Dunios balseliu, užgavo Ulijoną lyg perkuną trenksmas. Lietuvos! . . . O kur ar aš esu ir ko čia atsiradau? Kas manę čion atvedė? Su tais liudnais klausymais, atsisdėjo jis šalyje ir sėdėjo galvą žemyn nuleidęs; atsiminė draugus, veltai jo laukusius, tėvus ir brolius dar tebelaukiančius, jų neramumą per jo priežastį. Ką jie mislys? Gal, kad jis sunkiai susirgo. Geriau, kad bučiau apsirgęs, negėia pakliuvęs. Tuomet Maskoliai juokavo, kad Ulijonas nusiminė del pralošimo. O gudri Maskolė tuojaus suprato, kas jį užgavo, ir davė sau žodį iš tos pusės nebepradėti. Ir

tuojaus pramanė koki ten kitą žaislą, prie katro Ulijonas vel atsigaiivino ir pralinksmejo.

Svečiams išėjus, Sergiejus Garasimovič užkalbino Ulijoną:

— Kaip dabar busite? Ar jau vietą turite?

— Turiu pažadėtą K . . . niuje.

— O kodėl čionai nenorite pasilikti? Žinokite, kad philologas bus čion mainomas už dvejetainį mėnesių, galėtumėt jo vietą apjinti.

— Vargu, neturiu protekcijos.

— Viską galima padaryti, pasilikite pas mumis dvejetainį sąvaicių, pamėginsime.

— Dėkui. — Ir meiliai kits kitam ranką suspaudė nuėjo išstus. Ulijonas negalėjo užmigti. Atsitikimai šios dienos didį išpuđį ant jo padarė; stebėjosi jis pats, kaip jis čion, lyg balandis į žabangus, įkliuvo. Vienas be draugų atlikęs ką jis čion veiks? . . . Reik išvažiuoti rytoj, ir gana. Tai vėl viltis gauti geresnę vietą, negu K . . . uje draudė jį. O pralošimas Duniai? Et, juokas už juoką, bet ant paminėjimo Dunios, tartum sužibėjo kas nakties tamsybėje. Tartum vėl pasirodė jam toji baltaplaukė raganėlė, ir mojo jį, tai vėl matė draugai užrustinti, tai tėvai ir broliai nuliudė. . . Tai vėl Dunia linksma ir juokuojanti. Per visą naktį teip jįsai varginos. Saulei tekant vos užmigo ir dručiai miegojo lyg dvyliktai valandai. Atsikėlęs išgirdo, kad jau Dunia siuntus klausti, ar jis neišvažiuo. Neilgai trukus ir pati atėjo svai ginti galvos gražaus jaunikaicio, kurs neatsargiai kas kart giliau brido. Po pietų rektorienė užsimanė pasivaikščioti, ir Sergiejus su pačia ėjo sau per sodą, o Ulijonas su Dunia. Vakare atsidirė visi teatre, iškur išeinant prašė Sergiejienė Ulijono, kad Daniją namon parvežtų. Ant rytojaus jau jis nuėjo su vizita pas Dunios tėvus, kur buvo meiliai priimtas. (Toliaus bus.)

✓ Lietuvos istorija.

Parasė Lietuvos vaikas.

V.

Rusiai ir Parusiai.

(Tąsa.)

Pergalė paliai ežerą „Durbe“ buvo lyg pasekmė platesnės politikos, kurios griebėsi lietuviškos tautos; nes, nors ir ne visos jos priėmė dalyvystę šioje kovoje, vienok-gi visos geidė šitos pergalės ir visos, nors tik gerais norais, prisidėjo prie jos.

Pirmučiausiai šita pergalė turėjo didelę įtakmę ant Parusių, nes padavė jiems mislių arčiaus susivienyti ir drange sukilti priešais savo prispaustojus. Nuo šio laiko visi Parusiai užimti buvo viena tik mislia: numesti nuo savęs Kryževių jungą ir išvyti Vokiečius iš savo šalių.

Maištas netrukus buvo pakeltas štai per kokią priežastį.

Paliai priejurį Nerija, pilyj Lencenburg, gyveno Kryževių vaitas, Valrad'as Mirabilis. Pas jį atvyko augštesniejie valdininkai iš Varmijos ir Natangijos su prašymu išliuosuoti neturtingesnius jų tautiečius nuo pristatymo javų ant užsėlių Kryževiams, aiškydami, kad sunki baudiava ir dideli mokesčiai neleido jų gerai įžiūrėti dirvų, o delto ir užderėjimas javų buvo menkas. Vaitas neišklausė prašymo atvykusiųjų, nurodydamas ant smarkaus įsakymo savo viršininkų, vienok-gi užprašė juos ant pokylio. Iki pokylio žiburys staiga tapo užgesitas ir pakilo sus trukšmas, laike kurio kas-žin-kas norėjo nu-

durti Valrad'ą Mirabilį. Nuo sunkios pažeidos, o gal ir myrio išgelbėjo Valrad'ą storas serdokus. Tuom tarpu Valrad'as Mirabilis už pasikėsinimą ant jo gyvasties neatlygino savo svečiams, tiktai užprašė juos ateiti pas savę už kelių dienų išklaustų atsakymo ant paduoto prašymo. Kada Parusiai paskirtame laike susirinko pas Valrad'ą, paskutinis vėla užprašė juos ant pokylio. Laike pokylio Valrad'as staiga apleido savo svečius ir, užrakinęs už savęs duris, liepė rumą uždegti, kur visi susirinkusieji gavo galą.

Šitas aršus pasielgimas su nekaltais Parusiais buvo ženklų sukilimo vienkart visose šalyse.

Valanda šita del maišto labai buvo paranki Parusiams, nes tąsyk Parusių šalyse visai nebuvo kryžiauninkų kariumenės, o pajiegos Kryževių buvo sumožintos, viena senesnėmis kovomis su Parusiais, antra pamušiu paliai ežerą „Durbe“. Bet šitas sukilimas nebuvo iššauktas vien tik augščiaus paminėtu atsitikimu, t. y. del atlyginimo prispaudėjams, kaip tai nekartą budavo, bet priešingai, jis buvo giliai apmisltytas (apmąstytas) ir paremtas ant plianų, padirbtų augštesniųjų Parusių. Tarp jų buvo vyrai iš garsingiausiųjų parusių giminių, apsišvietusieji vokiškose mokslavietėse ir delto apsipazinę su Vokiečių papročiais, pobudžiu, vartojimu vokiško ginklo ir su visokiomis jų paslaptimis vedimo karės. Vyrai šitie, pajutusieji nelaimingą padėjimą savo tautiečių, rupinosi išgelbėti savo tėvynę ir delto stojosi vadovais Parusių, geidžiančių liuosybės ir pagiežos ant prispaustojų. Ir teip, vadovais pakelto maišto buvo šie: Sambijoje *Glande*, pagal Dusburgą iš giminės vitingų; valdininkas iš skryčiaus „Erino“ (Rinau) vardu *Richard*; iš Natangijos narsus *Monte*, vadinamas krikščionišku vardu „Henrikas“; Varmijoje ant visko pasirėgęs *Glappo*; Bartenijoje drąsus *Divane* ir Pogežanijoje *Auktumo*. Paminėti čionai vyrai, išrinkti Parusių per vadovus, sustatė programą veikimo strategiskus plianus ir priėmė viską, kas tikt buvo reikalinga vedimui karės. Diena pradėjimo veikimo buvo paskirta. Vokiečiai nesitikėjo teip greito pakilimo maišto.

20 diena Rugsėjo 1261 m. ant ilgo pasiliko atmintyje Vokiečių, nes šioje dienoje visose Parusių šalyse buvo paduotas ženklas sukilimo, ir vienkart, kaip liava iš vulkano, daugybė Parusių iš girių išplaukė ant Kryževių pilių, bažnyčių ir vokiškų sodybų. Visus ir viską, kas tik buvo vokiška arba krikščioniška, patiko myris ir sunaikinimas: bažnyčios ir vokiškos sodybos tapo išplėštos ir sudegintos, gyventojai, nespėjusieji pasislėpti pilyse, tapo nužudyti arba paimti į nelaisvę.

Svarbiausias siekis Varmių ir Natangų buvo apėmimas Balgos; vienok dikta sargyba ir apstumas maišto neleido išikunyti siekiamas Parusių. Kryževiai, pasitikėdami ant Popiežiaus ir visos krikščionijos ir turėdami viltį, kad netrukus ateis pagelba, narsiai gynėsi savo pilyse ir laimingai atrėmė visus užpuolius sukilusiuju.

Žinia apie sukilimą Parusių umai nuėjo į Vokietiją, o iš ten į Rymą. Didysis mistras, Anno von Sangerhausen, numetė nuo vietos vietinį mistrą ir pasodino jį ant metų į kalinį už sudeginimą gyvais dviejų išdavikų iš Elbingos. Valdžia vietinio mistro tuom tarpu buvo pavesta Karaliaučiaus maršalkni ir komturui, Teodorikui (Dieterich). Visi artymi kuni-gaikščiai buvo pakviesti didžiojo mistro gelbėtų zokono nuo paojaus. Dėka trusui didžiojo mistro

dar pabaigoje 1261 m. atvyko maži pulkeliai kryžiauninkų į pagelbą Kryževiams. Iš savo pusės Popiežius Urbanas IV, tas pats, kuris 1249 m. po vardu Jokubo Panteleono, kaip Popiežiaus pasiuntinys, įkunojo sataiką tarp Parusių ir zokono, priėmė dabar didelę dalyvystę gelbėjime Kryževių. Dar 1260 m., išgirdęs apie jų pamušį paliai Durbe, paliepė Varmijos vyskupui Anzelmui visaip rupintis, ydant kryžiauninkų kariumenę, paskirta karei su Tectoriais, butų atkreipta priešais Parusius. Žinia apie sukilimą Parusių dar labiau padidino trusą Urbano IV suteiktine pagelbos Kryževiams. Paliepė jį ai zokonomas, garsinantiesiems kryžiaus kares, stropiai darbutis apie sukilimą krikščionių gelbėtų bažnyčios ir Kryževių zokono Parusių šalyse.

Popiežiaus trusas nenūėjo ant niek, nes dar pradžioje 1262 m. iškeliavo į Parusiją daugybė kryžiauninkų, vedamų naujo vietinio mistro, Helmerich'o von Rechenberg'o, o kartu su juom diktokas skaitlius naują ricierių Kryževių. Kryžiauninkai laimingai atvyko iki Vyslai, nuo kur liuosai perėjo per Kulmiją ir Pomežaniją, nes šitodvi šalys, tankiai apgyventos Vokiečių, pasiliko užtikimomis zokonui; eidami toliaus per Pogezaniją ir Varniją, teisposi neatitiko niekur pasipriešinimo, nes Parusiai, išgirdę apie atėjimą kryžiauninkų, pasislėpė tankumynuose girių. Ant galo kryžiauninkai įsiveržė į Natangiją ir sustojo ant atsilsio vietoje, kur vėliaus tapo įsteigta pilis Brandenburg, netoli nuo vietos vadinamos „Pokarvis“. Čionai, nematydami jokio paojaus, pasidalino jie į dvi dali: viena dalis pasiliko ant vietos, o kita nūvyko į gilumą šalies plėštų ir naikintų ugnia. Tuom tarpu netikėtai iš girių pasirodė didelis pulkas Natangų, vedamas Henriko Montės, ir umai užgulė ant pasilikusios ant vietos dalies kryžiauninkų. Prasidėjo baisi ir arši kova. Ilgą laiką pergalė nesisvėrė nė ant vienos pusės. Ant galo, kada jau dikčiai suretėjo glitos kryžiauninkų Henrikas Monte, smarkiai užgulęs ant priešų, privertė juos bėgti. Ne daug kryžiauninkų išliko gyvų šitoje kovoje, nes kas neprazuvo ant kovavietės, tas gavo galą iš rankos pergalėtojų laike bėgimo.

Ypatingas atsitikimas stojosi po kovai Parusių pusėje. Tarp paimtų į nelaisvę vokiškų ricierių buvo vienas asabiškas draugas Henriko Montės, kokis magdeburgietis, vardu Hirzhals. Pagal senovišką paprotį Parusių, vienas iš paimtų į nelaisvę, ant kurio išpuls liosas, turėjo buti sudegintas, kaip dėkavojimo auka, dievams. Reikėjo nelaimės, kad iš tarpo paimtų į nelaisvę Hirzhals ištraukė nelaimingą liosą. Henrikas Monte, norėdamas išgelbėti savo draugą, pripažino traukimą liosų už neteisingą ir liepė antrąsyk traukti; kada-gi ir antrąsyk traukimas davė tokias pat pasekmes, Henrikas Monte, rizikavodamas savo populiariskumą, liepė traukti trečią syk, bet ir šitą sykį teko Hirzhals'ui nelaimingas liosas. Tąsyk Henrikas Monte, prašalines savo draugą, pats norėjo paaukuoti savę ant sudeginimo. Vienok-gi Hirzhals padėkavojo Henrikui Monte už jo didelį draugišką pasišventimą ir pasidavė likimui. Liepsnai apėmus auka, Henrikas Monte garsiai meldė savo dievų sumažinti kančias draugo ir paskirti jam geresnį buvį ant ero sviato.

Netrukus atvyko nauja gauja kryžiauninkų, vedama griovo von Barby; jos siekis buvo Sambija. Gauja šita, nors dėvėjo kryžių, pasielgimu savo ir plėšimais perėjo Mongolus. Su ja susivienijo Kryževiai ir išlikusieje gyvais kovoje paliai „Pokarvis“.

Įsiveržė į Sambiją, apgynėjai kryžiaus, platintojai meilės artymo per kelias dienas plėšė, degino ir žudė sugautus senokus, moteris ir vaikus. Dievs žino, kaip ilgai butų tęsėsi šitie begėdiški krikščionių darbai, jeigu Sambijos gyventojai su ginklais rankose nebutų pasiskubinę su pagelba nekaltooms aukoms. Čionai tur but pats Dievas padėjo užpuolusiems, nes pusėtinai mažas jų pulkas, apšaruotas tik akmeniniais kirviais, pergalėjo daug skaitlingesnius kryžiauninkus, apšaruotus į geležį ir gerai mokančius budą vedimo karės Kryžiauninkai, tankiai apkloję vietą kovos savo lavonais, sprudo į Karaliaučių.

Po šitai kovai Parusių dievai vėla sulaukė gyvos aukos iš paimtų į nelai-vę krikščionių; vėla užliepsnojo dėkavojimo laužai ir suskambėjo žinyčios ir šventi šilai maldomis dievobaimingų Parusių.

Šita antra pergalė ant krikščionių pripildė širdis prispaustųjų vilčia, kad jie tik kada pataikys išsprusti iš po sunkaus jungo kraugerių Kryževių.

(Toliaus bus.)

Tėvynės varpai.

Pasikėsinimas tikėjimo sargų ant tikėjimo. — Marijampolės „batiuškos“ politika. — Ką sako apie Lietuvį krutėjimą išmintingi Lenkai, o ką daro paiklenkiai.

Suvalkų gubernijoje yra du katalikų kunigų, apsiėmusiu mokinti Lietuvį katalikų vaikus, katalikų tikėjimo dalykų pravoslavų kalboje. Vienas Marijampolės gimnazijoje, kitas Veiverių seminarijoje. Kad juodu stengtusi pertikrinti mus, buk į Lietuvį katalikų vaikų galvas katalikų tikėjimo reikalai maskoliškoje kalboje eina sparciaus ir ant ilgiaus ten užsilaiko, tai nors į tokį pertikrinimą nelabai įtikėtume, bet vis gi nepervirš nė pasipiktintume. Tai, sakytume, ką dary-i jeigu juodviejų tokios pažvalgos, tokios nuomonės. Greičiaus kaltintume Seinų dijecezijos viršininkus už tai, kad pavolyjo žmonėms su tokiomis, gana stebėtinomis, nuomonėmis patekti ten, kur nepriderėjo, kad leidžia jiems skriausti Lietuvį katalikų vaikelius. Ale šiuomi žygiu su vienu kaltinimu Seinų viršininkų nepasikakdinsime.

Veiverių batiuškai, žmogui da jaunam, tuninčiam parapijelėje, galėjo patikti vardas *prefekto*, galėjo patikti švytuoti su *žurnalu* ir sėti tarp mokintinių, ypač mažesniųjų, „drožanije pered načalstvom.“ na ir delto, norėdamas išvaryti *panaberiją*, sutiko ant visko. Da gali jis teisintis tuomi, buk pleškinti katalikų tikėjimą pravoslaviškai paliepęs jam Amonas. Nors nežinau tikrų priežasčių, privertusių kn. Valatį tapti batiuška, tai vis gi dvasios tuštybės, panaberijos prie nuopelnų nepriskirsiu; abėjoju teipogi, ar pridera daryti matomą visiems pikta ir pragaištį, norint ir paliepus kokiame Amonui; nesuprantu, kaip galima buvo praleisti pro ausis garsius iš visų kraštų rugojimus ant kn. Miknevyčiaus ir jį sekti, kaip galima buvo, turint sąžinę, apderki takelį, rupestingai ir gražiai kn. Aleks. pramindžiota! . . . . .

Su Marijampolės batiuška tai aiškus dalykas; jis pašventė viską del karjeros ir pašvęs da daugiaus . . . . . ką tik galės. Dabar neseniai pradėjo girtis pažinstamiems, buk gavęs anonimiai laišką, persergintį. idant liautų maskoliškai išguldęs tikėjimą, ir klausėsi rodos, ką daryti. Pažinstami pritarė paklausti laiško ir valdžiai jo visi nerodyti. „Gerai, bet jeigu paklausysiu laiško, tai pasirodysiu bailus šsas“ — atsakė batiuška, ir laišką įdavė gimnazijos direktoriui. Tuomi atsakymu gana gerai parodė savo doros vertę; geriaus, mat, jam buti nupuokliu, niekšu, kad tik

nepasirodytų bailum. Atiduodamas direktoriui laiška, aiškiai parodė savo siekimus: žiūrėkite — sako Maskoliams — kaip manę persekioja, kiek aš kenciu už jus idėja; argi nesusiprasite, kad reikia manęs neužmiršti, reikia priglausti, suraminti, idant ir toliaus, išvien su jumis eidamas ir jums dirbdamas, galėčiau užsipelnyti amžinos jūsų malonies ženklą... medalį! Abudu su direktorium nusprendė, kad tą laiška rašė koks „litvomanas“, bet daugumas aplinkinių skelbia, kad tą laiška parašęs tikrai pats kn. Mikn.*), ir tai išrodo tikriaus, žinant, kad jau ne vienas toks karjeristas bandė panašum budu gelbėtis ant šios asarų pakalnės ir atkeipti ant savęs mielaširdingas valdžios akis. Tik kn. Mikn. gerai pažįsta nesmagios atminties Botyrių ir gerai žino, kaip jis, budamas mokiniojum Suvalkų gimnazijoje ir nusikaltęs, gelbėjosi rašydams pats sau bauginančius anonimo laiškus ir denuncijacijas ant savęs, kol valdžia nesusėkė ant galo io išmislumo; tada nabagas, norėdamas iškilti valdžios akise, priėmė pravoslaviją. Kn. Mikn. eina tuomi pat keliu. Anais metais jau buvo žadėję medalį, ir... pamiršo. Dabar, norėdamas atkreipti ant savęs valdžios akis, rašo pats sau bauginančius laiškus ir kiša juos savo viršininkams. Bet, jeigu svietas, skelbia, kad tuos laiškus rašo pats Kn. Mikn. ir valdžia teipgi jau susipranta ir į tokius laiškus nelabai tiki, tai mus *batiuską* gali patikti *fiasco* — na, o tada ką? Teisybė, lieka da priimti pravoslaviją. Aš net girdečiau, susitikęs užrubežyje su vienu augštu Maskolių viršininku, kad Maskolių valdžia duotų kunigui Mikn., *priėmus jam pravoslaviją*, laisvę ir tiesas daryti visoje Maskolijoje stebuklus, mokėtų jam už kiekvieną stebuklą skyrium, žiurėdami, kokias pasekmes palieka pravoslavijai stebuklas, ir, apipuošus stebukladirbio krutinę visokiais medaliais, paskirtų jo vardui vieną šventę toje dienoje, kada jis sutiko katalikų tikėjimą išguldinėti Lietuvių katalikų vaikams maskoliškai. Kad gyvenčiau arčiau, tai pasi-stengčiau pasimatyti su kn. Mikn. ir pranešti jam tą naujieną — tegul žmogus pasinaudotų. O su tais anonimais — tai gaila darbo. Be juoko!

Prasidėjus ištikrųjų Lietuvių krutėjimui, teko man ne kartą kalbėti apie tai su Lenkais, turinčiais išmintį ir autoritetą. Visi parodė savo simpatiją tam krutėjimui ir pritarė.

— Delko-gi Lenkai vaidyiasi, užpuldinėja ant mūsų, nekenčia, pravardžiuoja mus „litvomanais“ ir ir delko skundžia mus Maskolių valdžiai? — klausinėjau.

— Teip gali daryti tikrai kvaili žmonės, o ant kvailių nėra ką žiurėti; ant galo skaitlius kvailių mažinsis; denuncijacija galėjo būti, kaip pavienis atsitikimas, da nieko nerodantis — teip atsiliepė.

Suramintas tokiomis atsakymais, pats pradėjau teippat teisinti „lojančius“ Lenkus. Šitai pasirodo „Krajaus priede Vitorto straipsnis su ypatybėmis denuncijacijos, begėdiškai bjauriantis atgyjančius Lietuvius. Priskyriau Vitortą prie „paiklenkių“ ir toliaus teisinau „lojikus“, atmindamas anų autoritetų žodžius. Pagalios patekau ant ilgo į Lietuvą ir pats patėmyjau ir nuo draugų iš kitų Lietuvos kraštų girdečiau tą pat, kad „išmintingų“ Lenkų pas mus nėra — visi „paiklenkiai“ ir „loja“, Lietuvį užvnuodė. „Krajaus priedo lakštai, kur Vitorto „lojimas“ pats atsiverčia, sutepti, sutrinti, sujudoję — matomai

tankiai su atyda skaityti. Į tavo ausį atsimušė žodis „litvomanas“, kaip persergintis, lemiantis nelaimę atbalsis. Atvažiuos Lietuvis, pabaigęs mokslus, į miestą, o Lenkai išgirs jį lietuviškai kalbantį — renkasi į kuopeles, paslaptingai šnibžda, kraipo galvomis, trauko pečiais. Susirinks, kur gali garsiai pakalbėti, atkartoja „paiklenkiai“ žodis į žodį Vitorto straipsni, priduria da ir šį-tą nuo savęs, spresdami, kad tie, vėlnias žino iškur išdygę, „litvomanai“ tinka tiktai kartuvėms. Įeis žinomas „litvomanas“ ir draugystę linksmai ir garsiai bešnekučiuojančių „paiklenkių“ — iššyk visi nutyla, rodosi pasipainiojus pranašui myrio, ir bailiai viens ant kito dairosi. Susitikęs „paiklenkis“ ant gatvės „litvomaną“, traukiasi nuo jo, lyg nuo raupuoto ir t. t. ir t. t. Ypatingas daigtas, kad prie to visko „paiklenkiai“ visai nesupranta ir nežino, kas tai „litvomanas“, nesusiproti ir nepamislyja, kad gali būti ir „lenkomanų“. Šitos dalykus, kaip sakiau, patėmyjau ne tik aš, bet ir mano draugai iš kitų Lietuvos kraštų. Buvo teipogi patėmyta irgi aprašyta lietuviškuose laikraščiuose keletas denuncijacijų, kurias jau lengva buvo „paiklenkiams“ remti ant rašto išrodymų Vitorto darbo.

Kad toks pasielgimas „paiklenkių“ neaptilo ir eina tolyn, apart kitų tegul reiškia du nauju ateitkimu, apie kuriuos neseniai gavau žinią. Į vieną dvarą (Suv. gub.) daktaras Lietuvis įstatė vaikina, teipgi Lietuvį inteligentą, į praktikantus. Da nespėjo jo priimti, o jau vyriausiam užveizdai atėjo skundas, kad tas praktikantas tai „litvomanas“, išiuyltas daktaro „litvomano“, kad išispraudžia ne ukės mokintis, o tik vesti „litvomanų“ agitaciją.

Suvalkų gub. tapo paskirtas į vieno miestelio burmistrus jaunas Lietuvis. Patyrę tai aplinkiniai „paiklenkiai“, surašė į gubernijos vyriausybę skunda, kad tas jaunas burmistras „litvomanas“ „kontrabandneišis“, „platintojas lietuviškų laikraščių“ ir — *conclusio* — „sėtojas negeistinų valstijai idėjų“. Tiktai vyriausybė, pasakius: „znajem už my, znajem takije donosy — eto dielo poliakov“, į tas denuncijacijas neįtikėjo ir Lietuvis burmistru pasiliko. Aišku, kad panašių denuncijacijų eina nuo Lenkų gana daug, jeigu dagi Maskolių vyriausybė, persekiojanti „litvomanus“, su jomis apsiprato ir į jas tikėti nenori.

Kiekvieną kart, išgiręs negražų Lenkų pasielgimą su mumis, atsimenu žodžius anų autoritetų. Tikiu, kad tarp Lenkų yra žmonių išmintingų, mūsų krutėjimo draugų, pažįstu net ištisas draugystės Lenkų, mūsų darbą pagiriančias, bet susimązinimo skaitlius „paiklenkių“ visai nežymu, o matyt tiktai, kad jie tolyn labyn siunta.

Žinau, kad kvailas Lenkų pasielgimas su mumis tai ne naujiena, žinau, kad paduodamas du nauju atsitikimu, nieko beveik naujo nepasakysiu ir galėjau apie tai visai nerašyti — žinau tai. Vienok, kada tolydinis staugimas spengia per ausis, kada lojimas be paliovos neduoda užmigti, o lojikai išpasalų kabindamiesi į kulnis neleidžia praeiti, negali žmogus iškėsti nepaspyręs lojiką su koja ir nerikteląjės: šialauk!

✓ Laiškas iš kelionės duonos jieskotoju.

(T a s a).

Ant garlaivio važiuo daug neturtigų žmonių, su mažais vaikais; ant garlaivio trečias klasa, tikt po pastoge, nuo šalčio neaprupinta, kada garlavis plaukia, tai nuo mėšinos esti šilta. Dabar, kada ilgai stovėjo, masina atšal!

*) Mes gavome žinią, kad tą laiška surašė keli ukininkai susitarę. Red.

šai turėjo šaltį kesti. Geras kapitonas moteris su vaikais leido į garlaivio tarnų butus. Bet ant galų galo viskas pasibaigė gerai ir panedėlyje iš ryto palikome Novorosyską. Pavažiavę mažumą, vėl radome šilumą. Nuo Novorosysko važiuovome vis pakraščiu Kaukazo. Gražu žiūrėti į krantą ir kalnus, ypač ten, kur pakraštyje yra dar apšėsta žemuma: nors medžiai be lapų vienok žiūrėti visgi puiku: žemai matyti žoliukė žaliuoja, augščiausias prasideda akmeniniai kalnai, o dar augščiausias ant tų kalnų sniegas, apšviestas aiškiai saulės spinduliais. Kitos vietos, ypatingai gražios, kaip antai Naujas Afonas, kur yra klostorius. Važiuojant šita pakrante, tik vietomis marios labai liuliavo, bet mudu jau apsiratrova ir nesirgova; baisu žiūrėti nuo garlaivio ant dručiai liuliuojančių marių: vilnys užauga į kelis sieksnius, ir rodosi, arba jos užlies garlaivį, arba jis nuveis į bedugnę, kuri pasidaro tarp vilnių — toks gilus išrodo tas klonis. Sėdint žemai, savo kambaryje, nors jauti mažesnį siubavimą, bet žiūrėti baisiausias, nes vilnys nuolatai užlieja garlaivio langus. Ant galo ir prie to pripranti, garlaivis sav kaip plaukia, taip plaukia. Kaukazo pakrantėje garlaivis daro kelias stacijas: priima ir išsodina žmones ir, kaip patyriau, parveža gyvenantiems pakraštyje žmonėms visą maistą.

Dabar kelis žodžius apie sąkeliauninkus. Iš Jaltos važiuo į Tifisą vienas senas advokatas, kuris vasarą gyvena Jaltoje Matyti, išmintingas ir padorus žmogus; jis mėgsta pasikalbėti, sąprotauti; kad ir kalba prasideda nuo menkų paprastų dalykų, jis tuoj užkabina liogiką, piliozopiją etc. Kartais tai manę užima iš juokingos pusės. Nuo Novorosysko važiuo į Bakų vienas komersantas, teipgi išmintingas, žmogus bet daugiau iš praktiškos pusės; tarp judvieju išėjo kalba apie tai, kokią įtekmę turėtų ant pirklystės nutiesimas geležinkelio nuo pietinio Volgos galo tiesiog į Novorosyską. Komersantas išrodinėjo, kad įtekmė būtų negera, nes pasidarytų nereikalingi tukstanciniai garlaivių ant Volgos, ant kurių padėta daug šimtų milijonų rublių . . . Išsiaiškino, kad ir jis pats turi ten garlaivių. Advokatas-gi išrodinėjo, išeidamas ne iš reikalų garlaivių savininkų, bet iš abelnų tautos reikalų ir, žinoma, ant galų galo sukirto savo draugą. Iš antros kliasos susipažinau su Tifliso „girininku“, kursai anksčiausias tarnavo tame krašte, į kurį aš važiuoju. Jis prigulejo prie pirmųjų Turkestano valdininkų, ką-tik po užkariavimo; gyre man labai tą kampa, taravo, koku keliu važiuoti: „kadangi dabar žiema ir galite, sako, rasti einantį ledą ant Sir-Darjos, tai geriausias važiuokite ant Chodžento, ten yra tiltas.“ — Ant garlaivio pamatėme Kaukazo gyventojus, Abohasus ir Mingrelus, gyvenančius kalnuotoje ir vargingoje šalyje; jie išrodo labai pavargę; kaip tik užsėdo ant garlaivio, nuo šalčio pradėjo šokti. Šokis jų toks: sustoję į ratą ir susikabinę už rankų augščiausias galvų, jie, stipriai trypdami, sukasi į ratą; tokiu būdu gali įeiti ir, sako, įeiną į ekstazą. Šokantiems vienas švilpina ant švilpynės, padarytos iš kas-žin kokio gyvulio pilvo. — Kad mūsų kelionė ir įvairuoja sąkeliauninkais ir gražiomis vietomis, vienok keliauti ant garlaivio jau nusibodo, žmogus jauti čia savę lyg kalinyje. — Gerai, kad neėmėme bilietų į Poti: čia neužvažiuo, nes buvo jau tamsu, marios baisiai liuliavo, per ką negalima buvo užvažiuoti — tokia čia netikra vieta. Ant galo apie vienuoliką nakčia, utarinke, atvykome į Batumą. Norėjova važiuoti tiesiog į Tifisą ir ten sustoti ant pasilsio ir miesto, bet pasivėlinova ant geležkelio, ir

pasilikova čia nakvoti. Batume visą laiką, kol mudu ten buvova, lijo ir buvo gana šilta; ant rytojaus išvažiuova tiktai vakare; per dieną vaikščiojova po miestą, čia viskas ypatinga, nes mudu matėva pirmą rytą, tikrai azijatišką miestą. Batumas gana didelis miestelis; nauja jo dalis užvesta potam, kaip jis teko Maskoliams, gana graži; ulyčios plačios, apsdintos medžiais, namai pusėtini, nors jų nedaug; labai gražus traukiasi nuo tvirtynės, marių krantų, miesto sodelis. Čia mudu gėrėjovos gražia žolele; Batume yra daug didelių ir puikių krautuvijų, yra ir knygų krautuvė, kurioje gali gauti visokių užrubežinių, ypač prancuziškų knygų; tai parodo, kad čia gyvena daug svetimžemiečių. Senojoje dalyje miesto, kur gyvena vietiniai žmonės, namai sustatyti tankiai, ulyčios siauros, kaip tik vienu vežimu išvažiuoti; namai be stogų, t. y. stogas užstoja sykiu ir lubas. Batume mudu atlankėva Armėnų-katalikų bažnyčią. Paprašėva paties prabaščiaus, dar gana jauno kunigo, kuris šiaip-teip kalba maskoliškai; su pagelba dar prancuziškų žodžių mes su juom susikalbėjome; jis pasiuntė tarną. Bažnyčia įtaisyta suvis teip, kaip ir Lietuvoje, tiktai, matyti, parapija ir bažnyčia — neturtingos; išėjus mums iš bažnyčios, prabaščius, nors lijo, išėjo pas mus į lauką, papasakojo, kada pas juos mišios kasdien etc.; buvo matyt, kad tas žmogus pilnas svietiškumo ir gero apsiėjimo.

Gyvenimas Batume gana brangus, bet ir tai gerai, kad gali rasti jau puikų viešbutį, kur gali gauti viską, prie ko pripratęs; vaisiai čia gana pigus, už svarą vynuogių reikia duoti apie 5 kap. Batumas guli labai gražioje vietoje, pakalnėje ant marių kranto, o iš žiem-ryčių pusės apsuptas augštais kalnais, ant kurių tuokart, kaip mes ten buvome, gulėjo sniegas, ir po kuriais tunelis, per kurį reiks mums važiuoti. Iš Batumo išvažiuovome pusiannaktyje; kadangi agenturose negalėjome tikrai išsiklausti, kada išėina garlaivis iš Baku, tai nusprendėme nestoti Tiflise ir bilietus paėmėme tiesiog į Baku. Niekados nesitikejau, kad čia važinėtu geležkeliu tiek daug žmonių: prisigrudo pilni vagonai ir vis daugiausiai vyrų, Kaukazo gyventojų, kurie yra garsus savo smarkumu ant peštynių ir kurie kiekvienas nešiojasi drange didelius peilius. Drange su manim atsisisėdo vienas, apsirėdęs europiškoms drapanoms; tai buvo šnekus žmogus, jis tuoj man pradėjo pasakoti nuo tulų apsiėjimų: kaip vienas užkabino kokią poniją, važiuojančią pirma kliasą, kurios vyras buvo nuėjęs į bufetą; vyras sugrįžęs užstojo už savo pačią, o už kaukazietį užstojo minia jo draugų, nuo kurių žandaras ir geležkelio tarnai ką-tik išgelbėjo tą žmogų; kaip syki knduktorius, radęs vieną važiuojantį be bilieto, pažadėjo ant stacijos vesti pas viršininką; bet atvažiuavus ant stacijos, kunduktoriaus nerado; pasirodė, kad jį, einant mašinai, išmetė po ratais etc. — Mano sąkeliauninko bėsama labai švaraus žmogaus; jis tarnauja kompanijoje tarptautiško telegrafo; tokios jo pasakos ne labai buvo smagios, kada mes važiuovome vienam vagonė su daugeliu kaukaziečių; tuom tarpu vienas iš jų užsigėręs, pradėjo daug kalbėti ir matyt buvo iš kalbos, ragavęs buvo gerokai maskoliškos kultūros; jis pradėjo kalbėti apie politiką, apie busiančią karę su Vokiečiais, kuriuos Maskolija lengvai apveiksianti; apie tai, kad laike tos karės reikalinga ant Kaukazo pastatyti kokius 200,000 karumenės, kitaip kaukaziečiai, kurie laukia tik progos, pakilsią . . . Pasakodamas jis pradėjo puošti savo kalbą riebiais maskolazodžiais; kadangi su mūm važiuo moteriškė,

tai aš priešęs paprašiau, kad kitaip kalbėtų; persiprašė ir paklausė, o aš tariu, jis pradės ginčytis. Toliaus važiuojant atsirado ir tokių, kurie geresnę vietą mums padarė, matydami, kad mes „iš delikatesnių.“ Kada prašvito, jau mes buvome šalyje, kur buvo žiema; dručiai snigo, ir buvo mažas šaltis; važiuojome per laisvės žemę, kuri neteko savo laisvės tikrai po ilgą laiką gynimosi, per savitarpinį brolišką nesutikimą ir pasidavimą pavienių žmogystų. Žiūrėdamas į gamtą šitos šalies, supranti, kad čia žmonės turi mėgti laisvę, kaip ją mėgsta girios paukšteliai; visu keliu kalnai ir kalnai; retas kalnas panašus ant tokių, kokius mes matome Lietuvoje. Gelžkeliu važiuojant, tankiai nejutoms suma baimė, kada žiuri per langą; čia matai augštus kalnus, apkrautus sniegu, kuris, rodos, užgrius vagonus: čia vėl matai tokius pat kalnus be sniego, ant viršaus kurių, arba šonuose kyšo dideli akmens, kurie ką-tik laikosi ir tik lauki, ar nenugrius katras ant vagono; tuom tarpu da pasakoja, kad tokių atsitikimų jau buvo: nupuolęs akmuo ir sumušęs vagoną. Daugumas kalnų iš vieno akmens, prieš saulę žvilga, kaip nutekinti. Ta pačia diena netoli Tifliso vėl randame šilumą, toki orą, kaip pas mus apie Velykas: gražu žiūrėti, netikėtai pamąčius, kaip ganosi kaimenė. — Važiuodamas šiuo keliu, tikėjau pasimatysias su dviem draugais, bet man tai nepasisekė: tur but juodu negavo žinios, kurią aš buvau išleides prieš išvažiavimą iš Batumo. Tiflisą pravažiavome, neatlanke, miestas guli lenkėje, tarp kalnų; turi buti labai graži vieta, panėši, kaip apie Vilnių. — Iš Tifliso iki Baku vienam vagonė su mumis važiuo žydelka, kuri nuolat gyvena Tiflise, jau 20 su viršum metų; ji išsipašakojo apie save; pasirodė, kad ji į Tiflisą persikėlė iš Gardino. Smagu buvo klausyti tos žydelkos, kurios maskoliškas žargonas priminė mums savo kraštą; už kiekvieno žodžio girdi: „acht“, „štrast“ etc., rodosi, kad esi Pilviškiuose. Pėnyčioje iš ryto atvykome į Bakų; čia patyrėme, kad neužilgo eina garlaivis per Kaspijos marios ir Uzun-Adą, todėl tiesiog nuo stacijos važiuojome ant garlaivio. Labai gailėjomės, kad laikas neleido mums atlankyti Baku ir pamatyti šaltinių to skystimo, kuriuom žibina kiekvienoje Lietuvos bakužėlėje; įvažiuodami į miestą, tik per langą matėme daugybę augštų didelių šulinių, tokio dydžio, kaip augšti namai, tikrai apvalaini; tų šulinių tiek daug, kad išrodo kaip didelis miestas. Išmintinga pramoniška svetimgenčių ranka apdovanoja savę dideliais turtais, o visą Maskoliją ir Lietuvą pigia šviesa. Važiuodamas per Kaukazą iki Batumui nuolat sutinki trukius, kurių tam tikri vagonai pilni vieno tik nafto; iš vagonų Batume ir Potyje naftą perpila į tam tikrus garlaivius ir veža į kitas šalis; taip pat veža naftą per Kaspiją į Aziją ir augštyn Volga į Maskoliją. — Kada mes atvažiuojome į Bakų, ten buvo Bukaros vieszpatis — emiras; jis buvo atvažiuojęs diena prieš tai; keliavo jis į Peterburgą pas Rusų ciecorių; geležinkelio kiemas buvo apipuoštas visokiais lapais ir kvietkais; laikraščiuose perskaiciau, kad garlaivis dručiai siubavo ir per tai emiras, o ypač jo 11 metų sunus, sirgo marių liga, kad juos pervežt per Kaspiją su iškilme: muzika ir tt.; bet tose pačiose žiniose užtėmyčiau ir tai, kad emiro pasitiktį išėjo tik vice-gubernatorius, o gubernatoriaus nebuvo, šita pirmą pats emiras aplankė. Tas faktas gana aiškiai parodo politiška Bukaros padėjimą. Čia išgirdau Čekijos nelaimę, kad iš Peterburgo emiras, gal, atvirai persekioja jį, o Bukarai bus galas, arba

kad šitas emiras dar viešpataus iki savo myniui, o sunus bus tikrai makoliškas generolas. Čia teko girdėti ir tokią šneką, buk Azijos gyventojams, patekusiems po Rusų valdžią, dabar esą kur-kas geriaus, nes pirmą jų valdonai viską atimdavę iš savo valdinių, taip emiras ir dabar daras, ir per tai jis esąs labai turtingas. Gal, tai ir teisybė. — Miestas Baku — suvisu rytinis Azijos miestas; yra ir gražių europiškai pastatytų namų, bet daugumas vis be stogų, t. y. stogų užvaduoja lubos; namai iš plytų, kurios taip pat išrodo, kaip žemė, iš kurios padarytos — nieku jos nudažytos; ant ulyčių nuolat sutinki asilus, verblūdus, „arbas“. Iš paviršutinio pažiūrėjimo gali numanyti, kad tai tikras pirklystės ir pramonės miestas — toks čia didelis žmonių krutėjimas. Štai jau mes ir ant garlaivio; čia mus vėl bailina, kad Kaspijos marios esančios netylios etc. Ant garlaivio mes radome daug žmonių, kurie važiuo į tą patį kraštą, kur mes; arčiausiai susipažinome ir paskui važiuojome kompanijoje iki Samarkandui su vienu žydu, Taškento pirkliu. Jis jau nuo 1870 metų Taškente; pirkliu visokiais drabužiais; kas met važinėja į Maskoliją ir Lenkiją; dabar taip gi grįžta iš tų kampų ir vežasi drauge modistę, pardavėją ir tarnaitę etc. Jis mums daug pasakojo apie Taškentą ir visą Turkestano kraštą; labai gyrė tą kampą. — Musų laimė — marios nelabai liuliavo ir, nors valgis atliko nuo mūsų, tik truputį užkandome, bet, gulėdami, nuo ligos išlikome. Ant rytojaus subatoje apie 10 iš ryto atplaukėme į Uzun-Adą. Dideli garlaiviai nepriplaukia prie kranto, ir tenka nusikelti nuo garlaivio su valtims; mums to nereikėjo daryti, nes mūsų garlaivis buvo neperdidelis. Kaip tik prašvito, vis matėme iš garlaivio smilčių krantą, kuris mums priminė apigardes, kokias matėme prisartydami prie Baku; privažiavęgi prie Uzun-Ados, net akis pastatėme, pamatę tik smiltis ir smiltis, ir tai dar augštus lekiančių smilčių kalnus. Uzun-Adoje nėra vežėjų, bet užtai nesėjų daugybė; tarp jų yra ir vietinių gyventojų ir Maskolijų. Persikėlė ant gelžkelio kiemo ir atsigerę arbatos, išėjome apžiūrėti miestelio, arba teisingiau, kaimelio. Įtaisius čion gelžkelį, pasidarė visas miestelis; čion yra pardavinių krautuvų, kur gali gauti visokių daigtų, kaip maistui, taip gerimui ir apsidarymui; yra dagi dalykų komforto: yra du barzdaskučiu, viešbutis, kuriame buvo apgarsintas kas žin kokis rodymas. Čion yra gelžkelinė mokykla, baigia daryti cerkvelę, yra mečetė etc.; o ką medžvilnių vežamų į Europą, — tai neišpasakytą daugybė krautuvų; medžvilnės vis surištos į pūdus, po 9 pūdus pundas. Čion yra agentūros visų transporto kompanijų; šitą nusipirkome, tarp tų pirkome obuolių, kurie čia labai gardus ir pigus: už svare 5 kap. — Bet pažiūrėjęs ant smilčių, stebiesi, kaip čia gali gyventi vasarą, ir džiaugiesi, kad mes važiuojame žiemą; dabar mes turime puikų orą, ant saulės + 11° R.

Ant vietos uzunadiečiai neturi gero vandens; Gelžkelio katilams ant vietos prėskena marių vandenį, o žmonėms parveža gelžkeliu už 200 verstų; tam tikslui yra tam tikros didelės statinės. — Ant gelžkelio stacijos gavome puikius pietus už 40 k. — Pasažierių trukis išeina iš Uzun-Ados du syk ant nedėlios; kitas dienas veža pasažierius tavorinis trukis. Mes pataikėme ant pasažierių trukio, subatoje ant 6^{1/2} vakare išvažiavome iš Uzun-Ados. Tai buvo paskutinis vakaras viso sviete senų metų. Naktis buvo šviesi ir mes ilgai žiūrėjome į tas smiltines marios be galo, be krašto; ant kelių gelžkelių stacijų, kaip ir Uzun-Adoje,

mėgina įtaisyti darželius, matyt, pasodinta medelių, bet kas žin ar augs koks. Šitas gelžkelis turi tą ypatybę, kad daugumas, kaip mažesniu, taip ir vyresniu jo tarnų — tai kareiviai ir apicierai, ir vadinasi kareiviškas gelžkelis. Ant daugelio stacijų yra bufetai, kuriose gali gauti tikrai šaltų užkandžių, arielkos ir arbatos; užtatai pačiam traukyje yra bufetas, kur gali gauti gerai ir nebrangiai pavalgyti ir atsigerti. Kiti trukio vagonai pritaikyti prie papročio vietinių gyventojų, kurie visados sėdi arba atsitupę, arba susirietę; kaip jie netenka vietos tokiuose vagonuose, tai eina ir į kitus; bet kiti pasažieriai paprastųjų vagonų kartais su jais smarkiai kariauja už vietas. Kaip mūsų kaimo žmogus, patekęs į miestą arba ant gelžkelio, jaučiasi svetur, esti nedrąsus ir visko bijo, taip ir čia; ypatingai be jokių ceremonijų su tais žmonelėmis elgėsi mūsų kompanijonas, Taškento žydas; žydas visur toks pats, ar Lietuvoje, ar Azijoje; nors pats buvo užėmęs daugias vietas, nekaip turėjo tiesą užimti, bet kiekvieną įėjusį į vagoną azijatą su dideliu piktumu varė lauk, o kada tas neklausė, tai stumė rėkdamas „dziab“ (uždaryk). Toks pasielgimas, žinoma, labai pykino mano demokratišką dvasę, bet patiko mano aristokratiškam paviršiumi, kuriam per tai buvo geriausias važiuoti. — Toliau pakeliui radome ir tokių vietų, kur žemė gera ir yra augalų, radome ir miestų, tarp kurių didžiausias Aschabadas. Čia gyvena valdžia Užkaspijaus krašto. Kadangi keliavome žiemą, tai gražumo vietos nematėme, tiktai galėjome numanyti, matydami daugybes visokių medžių; miestai ir kaimai išrodo negražiai, nes visi beveik triobesiai nieku nenudažyti, pastatyti iš tos pačios žemės, arba jeigu ir iš plytų, tai ir jos turi žemės kvarbą. Ant stacijų miestuose pilna vežėjų; kiekvienas vežėjas su pora arklių ir su gražium faetonu. Matėme daug didelių kaimenių avių ir galvijų, matėme daug verbliūdų, matėme žmogų ariant — tai ir viskas. — Panedėlyje po piet reikėjo pervaziuoti per tiltą ant upės Amu-Darijos; ta upė dalinasi į daugelį vagų ir užima plotį daugiau nei 5 verstus; per tokį pat plotį tęsiasi ir medis tiltas, kurį nuolat taiso ir už kurį nieks nesirančija; per jį dažnai pasažieriai turi eiti pėkšti; mus visus vežė trukių; vagonuose girdėti, kaip braška, iš vagono matyti, kad žemai jį taiso. Smagus važiavimas, kada trukis ką tik kruta ir eina, žinoma, labai ilgai! Pervaziavome, ir pilna krutine atsikvėpėme! . . . Ant galo, utarninke iš ryto, t. y. 22. Gruodžio, atvykome į Samarkandą; neprivažiuojant miesto, ilgai važiuoji per puikius daržus ir sodnus; į miestą įvažiuojes, matai tą pat ir vėl galiesi, kad tai žiema. Visi sako ir pats matai, kad vasarą eidamas ulyčia, nieko negali matyti, kaip tikt medžius; namai nuo namų nors nepertoli ir dabar pasineša į miestą, bet vasarą nematyti jų; kitos ulyčios, sako, ypatingai gražios; jos šonais apsodintos medžiais, vadinamais čia „karagacz“ (juodas medis), kuris labai šakotas, neaugstas, išrodo, kaip kepurė. Šalimis ulyčių daugiausiai po dvi eili medžių, o tarpe tų medžių teka tam tyčia praleisti iš didelės upės upeliukai.

(Toliaus bus.)

Iš Prusu Lietuvos.

Ši mėnesį buvo skyrimai deputatų į ciecorystės seimą. Visos partijos kovojo iš viso vieko. Ir Lietuvinkai nemiegojo, kelintas ir labai nuilso bedirb-

damas, ale naudų mažai iš to viso tebuvo, kadangi Prusu Lietuva dar nēr pilnai pabudusi iš ano letargiško miego. Permažai darbininkų, o ir tie patys ne visi iš tikros širdies dirba . . . Kad kožnas būtų daręs tiek, kiek galėjo, tai Lietuvinkai Klaipėdos bei Šilokarčiamos valsčiuose būtų išskyrę poną Smalakį, nes tereikėjo 121 balso, ir vieton laisvamanio būtų į perskyrį su konservatyvais pakliuvęs lietuviškasis kandidatas p. Smalakys. Bet už tai ne tiek kalti vokiškieji konservatyvai, kurie išplėšė pirmąjį anų valsčių kandidatą, kaip patys Lietuvinkai, kuriuos kelintą reikėjo vilkte vilkti į kovą, o tulas ir velkamas nėjo. Kas teisybė, dirbta buvo pusėtina, ale kadangi dar vis permažai, tai Lietuvinkų darbas pateko į nagus laisvamanių (freisinnige) partijos; mat, dalis Lietuvinkų, gavus pusėtina pažinti „dievuotuosius“ vokiškus korskervatyvus, kada lietuviškieji kandidatai apleido kovavietę, — pasidavė ant pusės laisvamanių ir tokiu budu didžiausieji Lietuvinkų nevidonai — vokiškieji konservatyvai, tuose valsčiuose, kur Lietuvinkai pusėtina pabudo (t. y. Klaipėdos, Šilokarčiamos, Tilžės ir Pakalnės), atsidurė apačioje, o laisvamaniai gavo viršų. Kas teisybė, laisvamaniai prisizadėjo užtarti Lietuvinkus seime ir rudenyje, skiriant deputatus į *karalystės* seimą prisizadėjo skirti lietuviškus kandidatus, o savo kandidatų suvisu nestatyti. Bet ar jie pildys savo pažadėjimus? . . .

Vienok, kad atsimeni kaip lietuvių dalykai stovėjo pirm kokių penkių metų, tai turi džiaugtis, matydamas šiandieninį krutėjimą. Visuose kraštuose pradeda atsirasti gerų vyrų, kurie išlengvo telkiasi į kuopeles dirbti ant naudos Lietuvai. Ira ir senų ir jaunų veikėjų. Bet sunku yra ką veikti, kad sulyg šiol Prusu Lietuvinkai netur nė vieno patrijotiško laikraščio. Kiti dyvyjasi, kad Prusu Lietuvinkai taip suvargę dvasiškai; ale iškur jie gaus tą dvasią, kad jie netur jokios literaturos, jokio tikrai lietuviško laikraščio! Visoki „keleiviai, ceitungos bei laišakai“, leidžiami Vokiečių, arba Vokiečiams tarnaujanciu suvokietėjusių Lietuvinkų, ir stengiasi, kaip įmanydami, Lietuvinkus supaikinti. Dabar išeina mažumą lemtesnė „Nauja Lietuviška Ceitunga“, kuri retkarčiais patalpina šitą naudingą, ale ant jos Lietuvinkai teipgi negali pasitikėti, kadangi ji priklauso Vokiečiui. Kad būtų buvęs geras lietuviškas laikraštis, tai be abejo jau Lietuvinkai seniai būtų beturį kelis deputatus ciecorystės seime.

Žinia nuo redakcijos „Varpo“.

Į šitą tarpą į „Varpo“ redakciją atsiuntė dar du rankraščių konkursiniui elementoriui; tokiu budu iš viso įėjo trys rankraščiai. Visi rankraščiai jau nusiję į nusprendimo komisiją. Redakcija.

Pinigus, gromatas ir rankraščius į „Varpo“ bei „Ukininko“ redakciją siunciant, reikia šioki adresu padėti:

Herrn Dr. Bruažis, Tilsit (Ostpreussen.)

V r r r r Italpa: r r r r

Istoriją Lietuvių krutėjimo paskutiniame dešimtmetyje Maskolijos ir Prusu Lietuvoje. Paulius. — Dėl tėvynės! (Apsykas mūsų dienų) Žmona. — Istoriją Lietuvos. (Tasa) Lietuvos vaikas. — Tėvynės varpai. — Gromatos iš kalfų rėpišos jiesakotojų. (Tasa). — Iš P važiavo moterišku